

Promote financial instruments for liability on Environment” (LIFE PROFILE)

Action A.2 Examination of the current state of the national insurance market

Deliverable A.2.2 Environmental Liability Insurance Market Report

life profile

PROmote Financial Instruments for Liability on Environment

Athens, 21 March 2022

ΕΝΩΣΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΤΑΙΡΙΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Document Information	
Grant agreement number	LIFE19 GIE/GR/001127
Project acronym	LIFE PROFILE
Project full title	Promote financial instruments for liability on Environment
Project's website	https://life-profile.gr/
Project instrument	EUROPEAN COMMISSION - European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (CINEA)
Project thematic priority	LIFE Environmental Governance and Information
Deliverable type	Final Report
Projected date of delivery	21/10/2021
Actual date of delivery	21/03/2022
Deliverable title	Environmental Liability Insurance Market Report
Action	A.2 Examination of the current state of the national insurance market
Sub-Action	A.2.2 Environmental Liability Insurance Market Report
Partner Responsible	Griffin Environmental Consulting LP
Contributing Partners	Hellenic Association of Insurance Companies

Disclaimer

The sole responsibility for the content of this document lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. Neither the EASME nor the European Commission are responsible for any use that may be made of the information contained therein

Περιεχόμενα

Executive Summary

Περίληψη του Παραδοτέου A.2.2	3
1 Εισαγωγή	4
1.1 Αντικείμενο και μεθοδολογία της έκθεσης	4
1.2 Δομή του παραδοτέου	5
2 Η εμπειρία από την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ευρώπη	6
2.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή – σημερινή εικόνα	6
2.2 Η συνδρομή της ασφαλιστικής αγοράς στην εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ: αρχές, κανόνες, διαδικασίες, μελλοντικές προκλήσεις	17
2.3 Οι προκλήσεις στην ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης	25
2.4 Κατευθυντήριοι τομείς σύγκλισης & δράσης για την περαιτέρω ανάπτυξη της ασφάλισης για την περιβαλλοντική ευθύνη	29
3 Ελληνική ασφαλιστική αγορά και περιβαλλοντική ευθύνη	30
3.1 Μεγέθη και δραστηριοποίηση στην ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης	30
3.2 Ανασκόπηση προκλήσεων και προοπτικών για την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης στην ελληνική ασφαλιστική αγορά	36
Βιβλιογραφία	44

Executive Summary

The present Report entitled “Environmental Liability Insurance Market Report” delivers the results of preparatory Sub-Action A.2.2. “Environmental Liability Insurance Market Review” under Action A.2 “Examination of the current state of the national insurance market” of the LIFE PROFILE Project (LIFE 19 GIE/GR/001127 “Promote financial instruments for liability on environment”).

The purpose of Sub-Action A.2.2 is to offer a concise review of the state of play of the Greek but also the European insurance market with a focus on the challenges and perspectives vis-à-vis the further development and distribution of environmental liability insurance as a means of financial security provision to operators for the purpose of covering their potential liabilities based on the provisions of the ELD (as transposed in Greece via Presidential Decree 148/2009).

This Report is structured in two sections. In the first section, the following topics are presented:

- (a) the experience of environmental liability insurance across Europe with the advent of the landmark Directive 2004/35/EC (ELD);
- (b) a recording of pan-European demand and supply of environmental liability insurance products;
- (c) the way insurance works (basic principles, rules, procedures) and the way by which the insurance industry responds within the framework of the three pillars of sustainability, known as the ESG (Environment – Society – Governance);
- (d) the operational challenges currently faced by the pan-European insurance industry regarding environmental liability insurance and
- (e) a synopsis of guiding principles for convergence & action towards a further development of environmental liability insurance.

In the second section and with a focus on Greek market reality, the following topics are presented:

- (a) brief key data on the size of the Greek insurance market with emphasis on general insurance;
- (b) insurance market presence with regard to environmental liability issues, including indicative statistical reporting on the evolution of environmental liability portfolio for the period 2015 – 2020 and
- (c) a correlation of key issues addressed in the first section with the updated information derived from the online survey conducted in the context of Sub-Action A.2.1 of this Project, presented in a summarized manner (via visual indicators for ease of reference).

The methodology adopted in this Report which covers a wide range of issues, unavoidably consists of empirical evaluation, objective in terms of data presentation of but also subjective in terms of market performance assessment.

The responsibility for preparing this report was assigned to Griffin Environmental Consulting in collaboration with the Hellenic Association of Insurance Companies, in their capacity as co-operating partners of Action A.2.2.

Περίληψη του Παραδοτέου A.2.2

Το Παραδοτέο με τίτλο «Environmental Liability Insurance Market Report» της Υποδράσης A.2.2.B, αποτελεί μέρος της προπαρασκευαστικής φάσης του προγράμματος LIFE PROFILE 19 GIE/GR/001127. Σκοπός της Υποδράσης A.2.2 είναι η επίκαιρη αποτύπωση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς σε σχέση με την προσφορά προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης για την ασφαλιστική κάλυψη φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) οι οποίοι εμπίπτουν στο θεσμικό πλαίσιο περιβαλλοντικής ευθύνης βάσει του Π.Δ. 148/2009.

Πέραν της συνδυαστικής ανάλυσης των αποτελεσμάτων της διαδικτυακής έρευνας στο πλαίσιο της υποδράσης A.2.1 όπως αυτή τεκμηριώνεται στο παραδοτέο A.2.1, στο παρόν παραδοτέο ειδικότερα εξετάζονται ζητήματα που αφορούν στην:

- εμπειρία από την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης στην ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά
- επισκόπηση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς στις γενικές ασφαλίσεις και στη δραστηριοποίησή της στην περιβαλλοντική ευθύνη
- αξιολόγηση, δυνατότητες, προκλήσεις & προοπτικές της ασφαλιστικής αγοράς αναφορικά με την προσφορά προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης.

Λαμβανομένης υπόψη της σημαντικής συμβολής της ιδιωτικής ασφάλισης ως εναλλακτικής μορφής χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την εφαρμογή της πανευρωπαϊκής αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» - προς το παρόν κρατούσας στην Ελλάδα - το παρόν παραδοτέο παρέχει επιπλέον την αναγκαία πληροφόρηση για την υλοποίηση της δράσης B.5.

1 Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο και μεθοδολογία της έκθεσης

Αντικείμενο της παρούσας Έκθεσης της Υποδράσης A.2.2 του προγράμματος LIFE PROFILE 19 GIE/GR/001127 είναι η αποτύπωση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς έναντι των προκλήσεων και προοπτικών που αφορούν στην ανάπτυξη και διανομή προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης ως μέσου χρηματοοικονομικής ασφάλειας των επιχειρήσεων (φορέων εκμετάλλευσης) με στόχο την κάλυψη εν δυνάμει ευθυνών τους στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις αυτές τεθούν σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης από τις αρμόδιες αρχές κατά τα οριζόμενα στο Π.Δ. 148/2009 όπως ισχύει (εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Απριλίου 2004, γνωστή ως Environmental Liability Directive ή με το ακρωνύμιο ELD).

Στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας Έκθεσης παρουσιάζονται και αναλύονται τα εξής ουσιαστά θέματα:

- Η εμπειρία από την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ευρώπη και οι θέσεις της ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς αναφορικά με την Οδηγία 2004/35/EK (ELD).
- Η εικόνα της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς με έμφαση στις γενικές ασφαλίσεις, η εν γένει δραστηριοποίησή της αναφορικά με τα ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης, συμπεριλαμβανομένης της παρουσίασης και στατιστικών στοιχείων παραγωγής συμβολαίων περιβαλλοντικής ευθύνης της περιόδου 2015 – 2020.
- Αξιολόγηση, δυνατότητες, προκλήσεις & προοπτικές της ασφαλιστικής αγοράς αναφορικά με την περαιτέρω ανάπτυξη και προσφορά προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα έκθεση συνίσταται στην εμπειρική αξιολόγηση (αντικειμενική ως προς την παρουσίαση στοιχείων αλλά και υποκειμενική ως προς τις εκτιμήσεις από την παρακολούθηση της συμπεριφοράς της ασφαλιστικής αγοράς στο υπό μελέτη αντικείμενο) της υφιστάμενης κατάστασης της ασφαλιστικής αγοράς και των προοπτικών της αναφορικά με την προσφορά ασφαλιστικών προϊόντων έναντι του κινδύνου της περιβαλλοντικής ευθύνης των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρηματικών δραστηριοτήτων), όπως αυτή εξελίχθηκε από την έλευση της Οδηγίας 2004/35/EK (ELD) μέχρι σήμερα. Στην παρούσα έκθεση συναξιολογούνται ως βάση επίκαιρης πληροφορίας, τα αποτελέσματα της διεξαχθείσας διαδικτυακής έρευνας στο πλαίσιο της υποδράσης A.2.1 όπως αυτή τεκμηριώνεται στο παραδοτέο A.2.1 του παρόντος προγράμματος.

Την ευθύνη εκπόνησης της παρούσας έκθεσης είχε η Γρύφων Περιβαλλοντική Συμβουλευτική ΕΕ που συνεργάστηκε με την Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος – και οι δύο φορείς με την ιδιότητά τους ως φορείς υλοποίησης της Δράσης A.2.2.

1.2 Δομή του παραδοτέου

Το παρόν Παραδοτέο με τίτλο «Environmental Liability Insurance Market Report» δομείται σε δύο ενότητες που είναι οι εξής:

Ενότητα Α: Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, (α) η εμπειρία από την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ευρώπη μετά το ορόσημο της έλευσης της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD), (β) η καταγραφή της ζήτησης και προσφοράς ασφαλιστικών προϊόντων περιβαλλοντικής ευθύνης, (γ) ο τρόπος λειτουργίας της ασφάλισης (αρχές, κανόνες, διαδικασίες), ο τρόπος με τον οποίο ανταποκρίνεται η ασφαλιστική βιομηχανία στο ζητούμενο της αειφορίας όπως αυτοί ορίζονται στο τρισδιάστατο πλαίσιο «περιβάλλον» - «κοινωνία» - «εταιρική διακυβέρνηση», γνωστό ως πλαίσιο ESG (Environment – Society – Governance) και (δ) οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο ασφαλιστικός κλάδος αναφορικά με την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης.

Ενότητα Β: Στην δεύτερη ενότητα, παρουσιάζονται (α) συνοπτικά βασικά στοιχεία μεγεθών της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς με έμφαση στις γενικές ασφαλίσεις, (β) η εν γένει δραστηριοποίησή της αναφορικά με τα ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης, συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων παραγωγής συμβολαίων περιβαλλοντικής ευθύνης της περιόδου 2015 – 2020 και (γ) η συσχέτιση των θεμάτων που τίγονται στην Ενότητα Α με την επικαιροποιημένη πληροφορία που προέρχεται από τη διεξαχθείσα διαδικτυακή έρευνα στο πλαίσιο της υποδράσης A.2.1 όπως αυτή τεκμηριώνεται στο παραδοτέο A.2.1 του παρόντος προγράμματος.

2 Η εμπειρία από την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ευρώπη

2.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή – σημερινή εικόνα

Κατά τη διάρκεια της 4ης Ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003) και συγκεκριμένα στη Συνάντηση των Υπουργών Περιβάλλοντος τον Ιούνιο 2003 στη Σαντορίνη, επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία για την ολοκλήρωση της πρότασης της Κοινοτικής Οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη αφού επήλθαν συμβιβαστικές λύσεις μεταξύ των κρατών-μελών στα κρίσιμα θέματα του συστήματος χρηματοοικονομικής ασφάλειας και εγγυήσεων, στο πεδίο εφαρμογής και στις εξαιρέσεις¹.

Η έλευση της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ² (ELD) που αποτέλεσε ένα από τα μακροβιότερα σε διαβούλευση κοινοτικά νομοθετήματα λόγω των σημαντικών διαφοροποιήσεων των ενδιαφερόμενων μερών, συνεχίζει μέχρι σήμερα να αποτελεί ένα καινοτόμο νομοθέτημα μακράς πνοής που αποσκοπεί στην ενεργό προστασία του περιβάλλοντος εφαρμόζοντας στην πράξη το πανευρωπαϊκό κεκτημένο της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» θέτοντας ποσοτικά & ποιοτικά κριτήρια, διαδικασίες και εξαιρέσεις. Λόγω της πολυπλοκότητας των ζητημάτων τα οποία η Οδηγία ELD επιχειρεί να ρυθμίσει (οικολογικά, τεχνικά, διαδικαστικά, οικονομοτεχνικά κ.ά.) αλλά και της δεδομένης διαφορετικότητας της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και των δομών των κρατών-μελών της Ε.Ε., τόσο η εναρμόνισή της στα εθνικά δίκαια ήταν εξαιρετικά βραδεία όσο και η αποτελεσματική εφαρμογή της δύσκολα επιτεύξιμη μέχρι και σήμερα.

Εκτός άλλων, η Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD) εισαγάγει το καινοτόμο Άρθρο 14, το οποίο αποτελεί, σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα άρθρα, τη βάση περαιτέρω ανάπτυξης προϊόντων χρηματοοικονομικής ασφάλειας στην Ευρώπη:

Άρθρο 14 Χρηματοοικονομική ασφάλεια

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσω και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εκ μέρους των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας, με στόχο να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να καλύψουν τις ευθύνες τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

2. Η Επιτροπή, πριν από τις 30ης Απριλίου 2010, υποβάλλει έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας ως προς την πραγματική αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, σχετικά με τη διαθεσιμότητα με εύλογο κόστος και σχετικά με τους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τις δραστηριότητες που καλύπτονται από το Παράρτημα ΙΙΙ. Η έκθεση εξετάζει επίσης, όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, τις ακόλουθες πτυχές: μια σταδιακή προσέγγιση, ένα μέγιστο ποσό για την χρηματοοικονομική εγγύηση και την εξαίρεση δραστηριοτήτων χαμηλού κινδύνου. Βάσει της εν λόγω έκθεσης καθώς και βάσει μιας διευρυμένης αξιολόγησης του αντίκτυπου, συμπεριλαμβανομένης μιας ανάλυσης κόστους-οφέλους, η Επιτροπή

¹ Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2003, «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων: "Στρατηγική της Λισαβόνας" - Απολογισμός της Ελληνικής Προεδρίας», σελ. 26, (2003).

² Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004 «σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 143, 30.4.2004, σελ. 56–75.

υποβάλλει, εφόσον ενδείκνυται, προτάσεις για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόσκομμα στην αποτελεσματική εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD) ήταν η εξαιρετικά βραδεία ενσωμάτωσή της στα δίκαια των κρατών-μελών της Ε.Ε. με επακόλουθες συνέπειες, εκτός άλλων, στην ανάπτυξη των αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Συγκεκριμένα, παρότι η οδηγία τέθηκε σε ισχύ στις 30/4/2004, μόνο τέσσερα κράτη-μέλη (Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Ουγγαρία) τήρησαν την προθεσμία ενσωμάτωσης (30/4/2007) ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγκάστηκε να κινηθεί διαδικασίες επί παραβάσει κατά 23 κρατών μελών. Κατά τη διαδικασία αυτή, ο αριθμός των χωρών που δεν είχαν συμμορφωθεί μειώθηκε, αλλά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγκάστηκε εντούτοις, να παραπέμψει ορισμένα κράτη μέλη στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο εξέδωσε καταδικαστική απόφαση κατά επτά κρατών μελών το 2008 και 2009 (Γαλλία, Φινλανδία, Σλοβενία, Λουξεμβούργο, Ελλάδα, Αυστρία, Ηνωμένο Βασίλειο). Τα κύρια προβλήματα εντοπίζονταν³:

- (α) στη σημαντική διαφοροποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στα διάφορα κράτη-μέλη (παρατηρήθηκε διαφοροποίηση μέχρι και σε επίπεδο κρατιδίων / αυτόνομων περιφερειών στα ομοσπονδιακά κράτη),
- (β) στην ανάγκη δημιουργίας των κατάλληλων κρατικών / περιφερειακών δομών ώστε να εφαρμόσουν τις προβλεπόμενες από την Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD) διαδικασίες και
- (γ) στην έλλειψη τεχνογνωσίας ιδιαιτέρως αναφορικά με την οικονομική αποτίμηση της περιβαλλοντικής ζημίας, που αποτελεί και καίριο αντικείμενο του παρόντος προγράμματος.

Σύμφωνα με το πνεύμα και το γράμμα της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD), είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι με τον όρο «χρηματοοικονομική ασφάλεια» νοούνται οι διάφορες δόκιμες μορφές μέσων που παρέχονται από εποπτευόμενους και φερέγγυους χρηματοπιστωτικούς φορείς (όπως τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις) σε φορείς εκμετάλλευσης και τα οποία δύνανται να παρέχουν τις απαραίτητες εγγυήσεις προκειμένου να καλυφθούν οι ευθύνες τους που απορρέουν από την Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD). Είναι επίσης σημαντικό να αναγνωριστεί ότι κάθε διαφορετικό χρηματοοικονομικό μέσο λειτουργεί με ειδικούς κανόνες και υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών που σαφώς ορίζονται από τη νομοθεσία, αλλά και από τις επιμέρους συμφωνίες (συμβατικούς όρους) που συνάπτονται μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών και φορέων εκμετάλλευσης. Για την κάλυψη των ευθυνών που απορρέουν από την Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD) εκτός και πέραν των ασφαλιστικών προϊόντων τα οποία είναι τα πλέον διαδεδομένα παγκοσμίως, η χρηματοοικονομική αγορά παρέχει σειρά εναλλακτικών μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας, όπως π.χ. συνεγγυητικά κεφάλαια (guarantee funds), μεσεγγυητικά ταμεία (escrow funds), καταπιστευματικά ταμεία (trust funds), εγγυητικές επιστολές, πράσινες ομολογιακές επενδύσεις ή αμοιβαία κεφάλαια χαμηλού κινδύνου επιχειρήσεων ομοειδούς αντικειμένου, ομόλογα πληρωμής ή/και απόδοσης (payment / performance bonds), μη δανειακά αποθεματικά. Τα εναλλακτικά αυτά μέσα δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν είναι ευρέως διαδομένα στην Ευρώπη, είτε για λόγους μικρής ζήτησης από πλευράς των φορέων εκμετάλλευσης, είτε για λόγους έλλειψης ενεργού ενδιαφέροντος από τους παρόχους των μέσων αυτών και ιδίως τον τραπεζικό τομέα.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων συναλλάσσεται αντλώντας σημαντικά κεφάλαια από τον τραπεζικό τομέα για την αναγκαία λειτουργία τους, ήδη η έκθεση των τραπεζών ως δανειστών στον περιβαλλοντικό κίνδυνο των επιχειρήσεων με τις οποίες συναλλάσσονται είναι ουσιαστική, ενώ έχει ήδη αναγνωριστεί ότι η έκθεση στους κινδύνους της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD) πρέπει να

³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ δυνάμει του άρθρου 14 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, COM(2010) 581 τελικό, (2010).

συμπεριλαμβάνεται στα τραπεζικά κριτήρια αξιολόγησης χρηματοοικονομικού κινδύνου⁴. Μελέτες του Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) δείχνουν ότι οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι είναι συστημικοί κίνδυνοι⁵ (δηλ. επηρεάζουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος) ενώ το κόστος της περιβαλλοντικά μη βιώσιμης δραστηριότητας για την οικονομία γίνεται όλο και πιο ουσιαστικό όσον αφορά την έκθεση των τραπεζικών ιδρυμάτων σε χρηματοοικονομικούς κινδύνους.

Παρότι το ισχύον Πλαίσιο της Βασιλείας III απαιτεί από τις τράπεζες να αξιολογούν τον αντίκτυπο συγκεκριμένων περιβαλλοντικών κινδύνων αναφορικά με την έκθεσή τους σε πιστωτικούς⁶ και λειτουργικούς⁷ κινδύνους που σχετίζονται πρώτιστα με τις τραπεζικές συναλλαγές⁸ (δηλ. προερχόμενους από το πελατειακό τους χαρτοφυλάκιο), αυτοί είναι προς το παρόν περιοριστικά ορισμένοι, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ευρύτεροι μακροπροληπτικοί (macroprudential) κίνδυνοι οι οποίοι επηρεάζουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος ή οι κίνδυνοι χαρτοφυλακίου⁹.

⁴ Appendix B – Overview of current frameworks to include environmental risks in banking, p. 30 in Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).

⁵ Συστημικός κίνδυνος. Ο κίνδυνος που ενέχεται όταν από την αδυναμία ενός ιδρύματος να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του θα προκληθεί αδυναμία άλλων ιδρυμάτων να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Μια τέτοια αποτυχία μπορεί να προκαλέσει σημαντικά προβλήματα ρευστότητας ή πιστώσεων και, ως εκ τούτου, θα μπορούσε να απειλήσει τη σταθερότητα ή την εμπιστοσύνη στις αγορές. Ως εκ τούτου, ο συστημικός κίνδυνος αναφέρεται στους κινδύνους που επιβάλλονται από διασυνδέσεις και αλληλεξαρτήσεις σε ένα σύστημα ή μια αγορά. Appendix C – Glossary of financial regulation terms, p. 33 in Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).

⁶ Πιστωτικός κίνδυνος. Ο κίνδυνος που ενέχεται όταν το ένα συμβαλλόμενο μέρος σε μια οικονομική σύμβαση αποτυγχάνει να εκπληρώσει μια υποχρέωση με αποτέλεσμα να προκαλέσει στο άλλο μέρος οικονομική ζημία. Appendix C – Glossary of financial regulation terms, p. 33 in Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).

⁷ Λειτουργικός κίνδυνος. Ο κίνδυνος που ενέχεται από ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες, άτομα και συστήματα ή από εξωτερικά γεγονότα (συμπεριλαμβανομένου του νομικού κινδύνου). Appendix C – Glossary of financial regulation terms, p. 33 in Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).

⁸ Bank for International Settlements, Basel Committee on Banking Supervision, “The Basel Framework”, (2017).

Operational requirements for eligible commercial or residential real estate

36.128 Additional collateral management requirements are as follows:

- (1) The types of commercial and residential real estate collateral accepted by the bank and lending policies (advance rates) when this type of collateral is taken must be clearly documented.
- (2) The bank must take steps to ensure that the property taken as collateral is adequately insured against damage or deterioration.
- (3) The bank must monitor on an ongoing basis the extent of any permissible prior claims (eg tax) on the property.
- (4) The bank must appropriately monitor the risk of environmental liability arising in respect of the collateral, such as the presence of toxic material on a property.

Requirements for recognition of financial receivables: risk management

36.136

The bank must maintain a continuous monitoring process that is appropriate for the specific exposures (either immediate or contingent) attributable to the collateral to be utilised as a risk mitigant. This process may include, as appropriate and relevant, ageing reports, control of trade documents, borrowing base certificates, frequent audits of collateral, confirmation of accounts, control of the proceeds of accounts paid, analyses of dilution (credits given by the borrower to the issuers) and regular financial analysis of both the borrower and the issuers of the receivables, especially in the case when a small number of large-sized receivables are taken as collateral. Observance of the bank’s overall concentration limits should be monitored. [Additionally, compliance with loan covenants, environmental restrictions, and other legal requirements should be reviewed on a regular basis.](#)

⁹ Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).

Η Insurance Europe¹⁰, η Ομοσπονδία των Ευρωπαϊκών ενώσεων ασφαλιστικών και αντασφαλιστικών επιχειρήσεων, συμμετέχουσα με θέσεις στη μακρά διαβούλευση για την υιοθέτηση της Οδηγίας 2004/35/EK, αντέδρασε επί της αρχής θετικά στην έλευσή της, υποστηρίζοντας τα μέλη της στην ανάπτυξη και δημιουργία εξειδικευμένων ασφαλιστικών προϊόντων για την, κατά το δυνατόν και στο πλαίσιο της ασφαλιστικής τεχνικής, αποτελεσματικότερη κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης των φορέων εκμετάλλευσης που προβλέπει η Οδηγία ELD, επισημαίνοντας ωστόσο μέχρι και σήμερα ότι δεν υφίστανται οι κατάλληλες συνθήκες και δεν συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τυχόν θέσπιση υποχρεωτικού συστήματος χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κατά κύριο λόγο, πριν την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/EK (30.04.2007) τα ασφαλιστικά προϊόντα έναντι κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης που προσφέρονταν στην Ευρώπη κάλυπταν κυρίως σωματικές βλάβες και υλικές ζημιές έναντι τρίτων¹¹ συνεπεία επέλευσης περιβαλλοντικού συμβάντος.

Στη συνέχεια και ανάλογα με το νομοθετικό και αδειοδοτικό καθεστώς σε κάθε κράτος-μέλος της Ε.Ε., οι τοπικές (αντ)ασφαλιστικές αγορές ανέπτυξαν (και συνεχίζουν μέχρι σήμερα να αναπτύσσουν), αναλόγως των δυνατοτήτων τους και με βάση το βαθμό ζήτησης αντίστοιχων προϊόντων, είτε ειδικές «αυτοτελείς» λύσεις, είτε επεκτάσεις σε υπάρχοντα ασφαλιστικά προϊόντα, καλύπτοντας κατά το μέγιστο δυνατό τις ασφαλιστικές ανάγκες των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) έναντι των προβλεπόμενων ευθυνών τους που απορρέουν από την Οδηγία 2004/35/EK. Ανάλογα λοιπόν με το επίπεδο ωριμότητας των τοπικών αγορών (ζήτηση & προσφορά) και πέραν της διαφοροποίησης των προσφερομένων καλύψεων ανά χώρα, σήμερα παρατηρείται μια ποικιλότητα πολιτικών προσέγγισης στο προϊόντικό πεδίο των περιβαλλοντικών ασφαλίσεων, η οποία συνοψίζεται στις εξής δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις:

- Ικανοποιητική σε μέγεθος και ποικιλία προσφορά ασφαλιστικών λύσεων¹² από μία ελεύθερη αγορά παροχής εξειδικευμένων ασφαλιστικών προϊόντων και καλύψεων που δραστηριοποιείται σε οικονομικά εύρωστα κράτη-μέλη με σχετικά αναπτυγμένη την ασφαλιστική συνείδηση των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) αλλά και επαρκώς αναπτυγμένων προληπτικών και κατασταλτικών κρατικών (κεντρικών και αποκεντρωμένων) υποδομών και μηχανισμών παρακολούθησης και ελέγχου της κατάστασης του περιβάλλοντος αλλά και της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων).
- Μικρό μέγεθος αγοράς, με περιορισμένο εύρος προσφερόμενων ασφαλιστικών λύσεων που περιορίζεται στις ασφαλιστικές ανάγκες φορέων εκμετάλλευσης των οποίων η δραστηριότητα εμπίπτει στο Παράρτημα III της Οδηγίας 2004/35/EK (επικίνδυνες δραστηριότητες) και που σε κάποιες περιπτώσεις ακολουθεί ένα νομοθετημένο πλαίσιο υποχρεωτικών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων με σχετικά μικρά όρια ασφάλισης, συνήθως σε μη οικονομικά εύρωστα κράτη-μέλη με περιορισμένη την ασφαλιστική συνείδηση των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) αλλά και μη επαρκώς αναπτυγμένων προληπτικών και κατασταλτικών κρατικών (κεντρικών και αποκεντρωμένων) υποδομών και μηχανισμών παρακολούθησης και ελέγχου της

¹⁰ Insurance Europe is the European insurance and reinsurance federation. Through its 36 member bodies — the national insurance associations — it represents all types and sizes of insurance and reinsurance undertakings. Insurance Europe, which is based in Brussels, represents undertakings that account for around 95% of total European premium income. Insurance makes a major contribution to Europe's economic growth and development. European insurers pay out almost €1 000bn annually — or €2.7bn a day — in claims, directly employ nearly 950 000 people and invest over €10.4trn in the economy.
<https://www.insuranceeurope.eu/about-us/1/who-we-are/mission-statement>

¹¹ Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft, "New environmental liability", Topics 2/2006 pp. 16-29, (2006).

¹² Σε ώριμες αγορές, εκτός των αυτοτελών προϊόντων που εξελίσσονται ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού μεταξύ των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, υφίστανται επίσης και άλλες προσεγγίσεις, όπως π.χ. η λειτουργία αλληλέγγυου ταμείου (αντ)ασφαλιστικών εταιριών έναντι περιβαλλοντικών ζημιών (environmental insurance pools).

κατάστασης του περιβάλλοντος αλλά και της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων).

Η ανωτέρω επιγραμματική αποτύπωση της σημερινής κατάστασης διαθεσιμότητας ασφαλιστικών προϊόντων στο πλαίσιο των οριζόμενων από την Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD) μέτρων, καταγράφεται, τόσο στην «Έκθεση της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 14 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD) στο Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή Περιφερειών»¹³ η οποία εκπονήθηκε το 2010, όσο και στα αποτελέσματα της τελευταίας, ευρείας και λεπτομερούς Τελικής Έκθεσης της συμβούλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Valerie Fogleman (Stevens & Bolton LLP - Cardiff University School of Law and Politics)¹⁴ η οποία εκπονήθηκε το 2020.

Παρότι στην τελευταία έκθεση καταγράφεται πρόοδος μεν στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς με εμβάθυνση στο αντικείμενο, επιβεβαιώνεται ταυτόχρονα μια διαφοροποιημένη εικόνα προσφοράς και ζήτησης ασφαλιστικών προϊόντων στα κράτη - μέλη, ενώ οι βασικές επισημάνσεις που προαναφέρθηκαν παραμένουν ίδιες – παρά την παρέλευση δεκαετίας.

Δεδομένων των συνθηκών που διαπιστώθηκαν στο πεδίο, η τελευταία αυτή έκθεση καταλήγει, μεταξύ άλλων, στις εξής δύο προτάσεις συναφείς με το αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου:

- Στην παρούσα φάση, η υιοθέτηση ενός πανευρωπαϊκού εναρμονισμένου πλαισίου υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας δεν είναι εφικτή, λόγω της εξαιρετικά διαφοροποιημένης εικόνας που παρουσιάζεται στα Κράτη Μέλη, ιδίως σε ότι αφορά το χαμηλό επίπεδο ζήτησης ασφαλιστικών προϊόντων και επακόλουθα της διαθεσιμότητας ασφαλιστικών προϊόντων.
- Σε επίπεδο κρατών – μελών, συστήνεται, μεταξύ άλλων, η υιοθέτηση του μέτρου υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τις επικίνδυνες δραστηριότητες σε εθνικό επίπεδο και σε χώρες-μέλη της Ε.Ε. που δεν το έχουν εισαγάγει μέχρι σήμερα, με την προοπτική επέκτασης και σε άλλες δραστηριότητες.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η πλέον πρόσφατη καταγραφή της ζήτησης ασφαλιστικών προϊόντων για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης που απορρέει από την Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD), έγινε το 2020¹⁵ και αναφέρει τα εξής:

Demand for environmental insurance		
Member State	Stand-alone environmental insurance policies	Environmental extensions to general liability policies
Austria	Low	Very high; part of virtually all general liability policies
Belgium	Good	Good
Bulgaria	Low	Low

¹³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ δυνάμει του άρθρου 14 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, COM(2010) 581 τελικό, (2010).

¹⁴ Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, “Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive” Final Report, European Commission (2020).

¹⁵ Figure 4 (pp. 205-206), Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, “Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive” Final Report, European Commission (2020).

Croatia	Not applicable; not available	Low
Cyprus	Low	Not available
Czech Republic	Low but growing	Low but higher than demand for stand-alone environmental insurance policies
Denmark	Low	Low
Estonia	Not applicable; not generally available	Low
Finland	Low but growing	Low but higher than demand for stand-alone environmental insurance policies
France	Good	Good
Germany	Low	Very high; part of virtually all general liability policies
Greece ¹⁶	Very low	Very low
Hungary	Low	Low but higher than demand for stand-alone environmental insurance policies
Ireland	Good	Good but much lower than demand for stand-alone environmental insurance policies
Italy	Low	Low
Latvia	Not applicable; not generally available	Low
Lithuania	Not applicable; not available	Low to moderate
Luxembourg	Low to rare	Low to rare
Malta	Not applicable; not available	Low
Netherlands	Low to moderate but slowly growing	Good
Poland	Moderate but increasing	Higher than demand for stand- alone environmental insurance policies
Portugal	Good	Very low
Romania	Extremely low	Very low
Slovakia	Moderate but growing slowly	Moderate
Slovenia	Not generally available	Low
Spain	Moderate but growing	Moderate

¹⁶ Σημείωση: παρά τον γενικό χαρακτηρισμό “Very low” αναφορικά με την περίπτωση της Ελλάδας κατά την άποψη του μελετητή, βάσει των μέχρι σήμερα στοιχείων πεδίου όπως αποτυπώνονται στην Έκθεση Α.2.1 του παρόντος προγράμματος, κατά την άποψη των συντακτών της παρούσας Έκθεσης, καταδεικνύεται μια ασφαλέστερη συγκριτική εκτίμηση χαρακτηρισμού “Low but growing slowly”.

Sweden	Moderate	Moderate
United Kingdom	Good	Higher than stand-alone environmental insurance policies

Πίνακας 1: Καταγραφή της ζήτησης ασφαλιστικών προϊόντων ανά κράτος-μέλος Ε.Ε.

Η πλέον πρόσφατη καταγραφή της διαθεσιμότητας ασφαλιστικών προϊόντων για την περιβαλλοντική ευθύνη στο πλαίσιο των οριζόμενων μέτρων στην Οδηγία 2004/35/ΕΚ σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, έγινε επίσης το 2020¹⁷ και αναφέρει τα εξής:

Status of general availability of environmental insurance for ELD liabilities			
Member State	Stand-alone environmental insurance policies	Environmental extensions to general liability policies	Environmental extensions to property policies
Austria	Available	Ubiquitous; specifically designed for ELD liabilities with some limitations	Not available
Belgium	Available	Yes but strictly restricted with sub-limit of liability	Not available
Bulgaria	Limited availability; no cover for environmental damage other than pollution; no cover for complementary or compensatory remediation	Not available	Not available
Croatia	Not available	Not available	Not available
Cyprus	Not available	Not available	Not available
Czech Republic	High availability but most provide cover only for sudden and accidental environmental damage	Not available	Not available
Denmark	High availability but some provide cover only for sudden and accidental pollution	Not available	Limited but may not provide cover for ELD liabilities
Estonia	Not generally available	Not available	Not available
Finland	Moderately available	Not available	May provide cover for the remediation of on-site land/soil

¹⁷ Figure 3 (pp. 200-203), Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, "Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive" Final Report, European Commission (2020).

France	Widely available	Not generally but a few extensions specifically provide cover for ELD liabilities from sudden and accidental pollution, with very low sub-limits	No except for some large accounts with a sub-limit of liability
Germany	Available	Ubiquitous; specifically designed for ELD liabilities with some limitations	Not available
Greece ¹⁸	Limited availability; cover for remediating pollution only	Not available	Not available
Hungary	Limited availability; cover for remediating sudden and accidental pollution only	Not available	Not available
Ireland	Widely available	Available	Not available
Italy	Widely available	Not available	Not available
Latvia	Possibly available from a single insurer but only for sudden and accidental pollution	Not available	Not available
Lithuania	Not available	Not available	Not available
Luxembourg	Widely available	Some extensions provide cover for the remediation of off- site land/soil pollution under the ELD from an incident on an insured's site that begin and ends within a continuous 24-hour period	Not available
Malta	Not available	Not available	Not available
Netherlands	Widely available	Some extensions provide cover for the remediation of off- site land/soil pollution under the ELD from an incident on an insured's site that begin and ends within a continuous 24-hour period	Not available
Poland	Low but increasing availability	Not available	Not available
Portugal	Widely available	Not available	Not available
Romania	Not generally available	Not available	Not available

¹⁸ Σημείωση: παρά τις σχετικές καταγραφές για την περίπτωση της Ελλάδας κατά την άποψη του μελετητή, βάσει των μέχρι σήμερα στοιχείων πεδίου όπως αποτυπώνονται στην Έκθεση Α.2.1 του παρόντος προγράμματος, κατά την άποψη των συντακτών της παρούσας Έκθεσης, ορθότερη (και στις 3 περιπτώσεις) είναι η αναφορά "Available".

Slovakia	Widely available	Not available	Not available
Slovenia	Not available	Not available	Not available
Spain	Widely available	Not available	Not available
Sweden	Widely available	Not available	Not available
United Kingdom	Widely available	Widely available	Not generally available

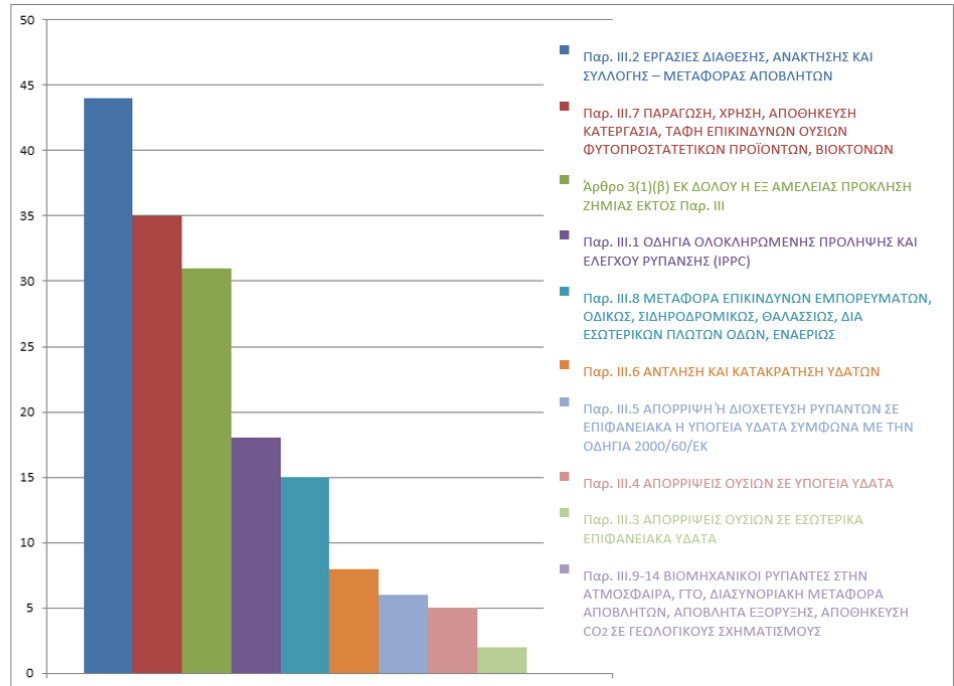
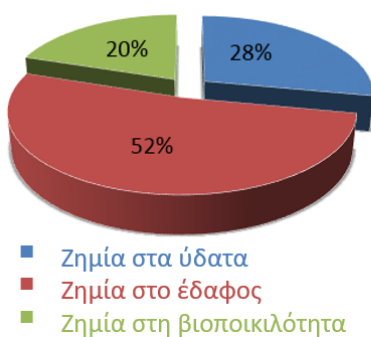
Πίνακας 2: Καταγραφή της διαθεσιμότητας ασφαλιστικών προϊόντων ανά κράτος-μέλος Ε.Ε.

Σημαντικό ζήτημα που χρήζει περαιτέρω επεξεργασίας και μελέτης είναι το αν ένα νομοθετικά θεσμοθετημένο καθεστώς υποχρεωτικών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων θα επικουρούσε περαιτέρω τη διασφάλιση ενός πιο αποτελεσματικού καθεστώτος ενεργού προστασίας του περιβάλλοντος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2004/35/ΕΚ.

Παρότι η ευρωπαϊκή ασφαλιστική βιομηχανία έχει λάβει σαφή θέση κατά της θεσμοθέτησης καθεστώτος υποχρεωτικών χρηματοοικονομικών εγγυήσεων με τα συλλογικά όργανα των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) να αντιδρούν επίσης σε ένα καθεστώς υποχρεωτικότητας, οι περισσότεροι κρατικοί φορείς που φέρουν την ευθύνη παρακολούθησης της εφαρμογής της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ τάσσονται υπέρ της υποχρεωτικότητας.

Η σημερινή πανευρωπαϊκή εικόνα αποτυπώνει παρά τις αντιπαραθέσεις, την σαφή τάση θεσμικής θωράκισης με την υιοθέτηση ενός πλαισίου / συστήματος υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας για συγκεκριμένες συνήθως δραστηριότητες, ιδίως για τη διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων, αλλά και για άλλες επικίνδυνες δραστηριότητες (όπως π.χ. για περιπτώσεις Seveso III, Κοινοτικές Οδηγίες για την διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας, την υγειονομική ταφή αποβλήτων, την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς), σε συνδυασμό και με την αδειοδοτική διαδικασία των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων).

Αναφορικά με τις χαρακτηρισμένες από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, επικίνδυνες δραστηριότητες του Παραρτήματος III της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ που αποτελεί και πεδίο εστίασης του παρόντος προγράμματος, στο Σχήμα 1 και με βάση συλλεγέντα στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρουσιάζεται η πανευρωπαϊκή κατανομή περιπτώσεων ζημιών που εντάχθηκαν σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης.

Στοιχεία 2016: 1.245 αναφερθείσες ζημιές κατά της Οδηγία 2004/35/ΕΚ μεταξύ των ετών 2007 και 2013 (563 στην Ουγγαρία και 503 στην Πολωνία). Μέσο κόστος € 42.000. Διακύμανση μεταξύ μερικών χιλιάδων € έως άνω των 50 εκ. € για μεγάλες ζημιές οφειλόμενες σε σημαντικά ατυχήματα (όπως π.χ. στο [Kolontár](#), Ουγγαρία).

Σχήμα 1: Κατανομή περιπτώσεων ανά είδος περιβαλλοντικής ζημίας και ανά κατηγορία δραστηριότητας που τέθηκαν σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης¹⁹.

Στη σύντομη αναδρομή του παρόντος κεφαλαίου, ενδιαφέρουσα επίσης είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων από την εμπειρία ανάπτυξης των περιβαλλοντικών ασφαλίσεων στις Η.Π.Α., της μεγαλύτερης παγκοσμίως αγοράς περιβαλλοντικών ασφαλίσεων με κατ' εκτίμηση σημερινή παραγωγή ασφαλίσεων άνω των \$ 3δισ (το 1993 ανερχόταν σε \$ 500 εκ.):

Με τη νομοθέτηση το 1976 των “Resource Conservation & Recovery Act” (RCRA) & “Toxic Substances Control Act” (TSCA) αλλά και εν συνεχεία το 1980 με τη νομοθέτηση του “Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act” (CERCLA) κατ' ακολουθία του οποίου δημιουργήθηκε το Καταπιστευματικό Ταμείο “Superfund” για την χρηματοδότηση της αποκατάστασης σημαντικών σε μέγεθος ρυπασμένων φυσικών πόρων, οι φορείς εκμετάλλευσης καθίστανται υπεύθυνοι για την απορρύπανση των φυσικών πόρων που ενδεχομένως ρυπάνουν. Το ανωτέρω πλαίσιο λειτούργησε ως κινητήριος μοχλός ανάπτυξης της πρώτης γενιάς περιβαλλοντικών

¹⁹ eftec et al, Εισήγηση με τίτλο: “Environmental Liability Directive – Financial Security around Europe”, Εκπαιδευτικό σεμινάριο ΣΥ.Γ.Α.ΠΕ.Ζ. για την περιβαλλοντική ευθύνη (ELD Training Event), 29-30/11/2016.

ασφαλίσεων σε μια αγορά ήδη συνειδητοποιημένη ασφαλιστικά, με την ταυτόχρονη γενική εξαίρεση επεκτάσεων κάλυψης από περιβαλλοντικά αίτια από τα ασφαλιστήρια συμβόλαια Γενικής Αστικής Ευθύνης.

Ο αρχικός ενθουσιασμός της ασφαλιστικής αγοράς της πρώτης δεκαετίας (1976 – 1986) που βασίστηκε επί το πλείστον σε μαζική παραγωγή συμβολαίων με χαμηλό ασφάλιστρο και χωρίς ιδιαίτερα τεχνοκρατική αξιολόγηση του αναλαμβανόμενου κινδύνου κατέληξε στην παρ' ολίγον κατάρρευση του κλάδου λόγω (α) του υψηλού αριθμού αναγγελιών απαιτήσεων που εδραζόταν στη νέα νομοθεσία, (β) της συσσώρευσης υπέρογκου ύψους αποζημιώσεων και (γ) των μακροχρόνιων δικαστικών αγώνων.

Παρά τα αρνητικά πρώτα αποτελέσματα, η αντίδραση της ασφαλιστικής αγοράς κατά την επόμενη δεκαετία (1986 – 1996) ήταν εξισορροπητική, (α) δίνοντας έμφαση στην αυστηρή και τεχνικά άρτια αξιολόγηση των προς ανάληψη κινδύνων, (β) στη στόχευση μεγέθυνσης του χαρτοφυλακίου αλλά και της διασποράς των κινδύνων και (γ) στην προσφορά πολλών διαφορετικών εναλλακτικών πλαισίων καλύψεων σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς και ανταγωνισμού. Οι τρεις αυτοί άξονες δράσης ώθησαν έκτοτε την αμερικανική αγορά σε τροχιά σταθερής ανάπτυξης με αναμενόμενες κατά καιρούς λογικές αυξομειώσεις, καθιστώντας την περιβαλλοντική ασφάλιση απόλυτα απαραίτητη σε κάθε μεσαία και μεγάλη επιχειρηματική δραστηριότητα [ασφάλιση έναντι περιβαλλοντικών κινδύνων σε αγοραπωλησίες ακινήτων (προσήκων περιβαλλοντικός έλεγχος – due diligence), επέκταση κάλυψης στην ασφάλιση ευθυνών Διευθυντών & Στελεχών Διοίκησης (Directors & Officers), ασφάλιση προϊόντων από περιβαλλοντικές επιπτώσεις κ.ά.], ενώ παράλληλα αναπτύχθηκαν και άλλες εναλλακτικές λύσεις παροχής χρηματοοικονομικών εγγυήσεων – πέραν της ασφάλισης – όπως π.χ. συνεγγυητικά κεφάλαια και μηχανισμοί alternative risk transfer.

Η αναγκαία τεχνική εξειδίκευση για την αξιολόγηση και ανάληψη περιβαλλοντικών κινδύνων αλλά και η ανάγκη διασφάλισης των απαραίτητων τεχνικών αποθεμάτων (δηλ. χρηματικών αποθεμάτων που προκύπτουν από αναλογιστικές μελέτες που διασφαλίζουν την επάρκεια της ασφαλιστικής επιχείρησης ώστε να καλύπτει τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο) είχε ως αναμενόμενο αποτέλεσμα τη συγκέντρωση του χαρτοφυλακίου περιβαλλοντικών κινδύνων σε 10 περίπου μεγάλους ασφαλιστικούς ομίλους με σωρευμένη τεχνογνωσία.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η ιστορική εξέλιξη της προσφοράς προϊόντων περιβαλλοντικής ασφάλισης που διέγραψε η αμερικανική αγορά βασίστηκε στην αποφασιστική προϋπόθεση ανάπτυξης κάθε αγοράς, η οποία είναι η *ζήτηση προϊόντων από τους φορείς εκμετάλλευσης* – που αποτελεί ένα δύσκολο, ευκταίο μάλλον ζητούμενο στην ελληνική πραγματικότητα.

2.2 Η συνδρομή της ασφαλιστικής αγοράς στην εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ: αρχές, κανόνες, διαδικασίες, μελλοντικές προκλήσεις

Μέσω της ιδιωτικής ασφάλισης, ο φορέας εκμετάλλευσης (επιχειρηματική δραστηριότητα) μεταφέρει ένα ποσοστό της δικής του έκθεσης σε έναν κίνδυνο μέχρι ενός συμφωνημένου χρηματικού ορίου στην ασφαλιστική επιχείρηση (πάροχος χρηματοοικονομικής ασφάλειας) και με τον τρόπο αυτό μειώνει τις χρηματοοικονομικές συνέπειες που θα τον βάρυναν στην περίπτωση επέλευσης του κινδύνου για τον οποίο ασφαλίστηκε. Ειδικά στην περίπτωση των περιβαλλοντικών κινδύνων, οι συνέπειες (λόγω του υψηλού κόστους περιβαλλοντικής αποκατάστασης, αλλά και της αρνητικής επίδρασης της επέλευσης ενός περιβαλλοντικού συμβάντος στην κοινή γνώμη και στην κοινωνία γενικότερα) ενδέχεται να είναι εξαιρετικά δυσμενείς, διακινδυνεύοντας τόσο την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχειρηματικής δραστηριότητας όσο και τη φήμη της.

Η ιδιωτική ασφάλιση έχει αναδειχθεί παγκοσμίως ως το πρωτεύον και πλέον διαδεδομένο μέσο χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την περιβαλλοντική ευθύνη που βαρύνει τους φορείς εκμετάλλευσης. Η εξέλιξη αυτή δεν είναι τυχαία, αντίθετα εξηγείται από τη συνάφεια του τρόπου που αυτή λειτουργεί με την υλοποίηση των γενικών αρχών της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως αυτή εκφράζεται στη νομοθεσία και νομολογία στην Ε.Ε., οι οποίες είναι:

- Η αρχή της «προφύλαξης και της προληπτικής δράσης»
- Η αρχή της «επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα στην πηγή» και
- Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Η ιδιωτική ασφάλιση επίσης, όπως κάθε χρηματοοικονομικό μέσο, λειτουργεί με δεδομένους κανόνες και διαδικασίες, οι οποίες ακολουθούν στην προκειμένη περίπτωση τις παραπάνω αρχές.

Η ασφάλιση εξ' ορισμού λειτουργεί με βάση τις αρχές της «προφύλαξης και της προληπτικής δράσης», οι οποίες είναι ουσιώδες συστατικό και της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ (ELD), ενθαρρύνοντας με τον τρόπο αυτό τους φορείς εκμετάλλευσης στην υιοθέτηση καλών πρακτικών που μειώνουν την πιθανότητα επέλευσης ζημιολόγων γεγονότων.

Σε πρακτικό επίπεδο, μέσω της ασφάλισης παρέχονται κίνητρα για τη λήψη μέτρων προφύλαξης, δηλαδή μέτρων που αποσκοπούν στην αποφυγή της πιθανότητας επέλευσης περιβαλλοντικής ζημίας. Τα μέτρα αυτά, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνουν σε συνέχεια της αξιολόγησης κάθε κινδύνου, ενδεικτικά:

- την εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, τεχνολογιών μείωσης / μετριασμού των επιπτώσεων παραγωγικών διαδικασιών,
- τον έλεγχο λειτουργίας συστημάτων πυρασφάλειας,
- την επιμονή στην τήρηση αδειοδοτικών απαιτήσεων,
- την εκπαίδευση του προσωπικού στην εφαρμογή μέτρων προστασίας & αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών.

Με τον τρόπο αυτό τα μέτρα πρόληψης μπορούν να συμβάλουν στη μείωση της πιθανότητας επέλευσης ζημιολόγων γεγονότων σε υλοποίηση της «αρχής της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης» και κατ' επέκταση της «αρχής της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα στην πηγή», διευκολύνοντας την εξασφάλιση χρηματοοικονομικής ασφάλειας ή/και στη μείωση των ασφάλιστρων.

Η συμμετοχή της ασφαλιστικής βιομηχανίας στην εφαρμογή της πανευρωπαϊκής αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» είναι ιδιαίτερα σημαντική αφού ήδη, διαθέτοντας συλλογικά την σαφή πρόθεση και τεχνογνωσία στην αξιολόγηση

των κινδύνων, παρέχει τη δυνατότητα, αφενός διασποράς του λειτουργικού κινδύνου των φορέων εκμετάλλευσης – επομένως μείωσης της περιβαλλοντικής τους επισφάλειας και αφετέρου διαθεσιμότητας των αναγκαίων κεφαλαίων για την αποκατάσταση ενδεχόμενης περιβαλλοντικής ζημιάς.

Η ιδιωτική ασφάλιση, ως μέσο διασποράς του κινδύνου που αναλαμβάνει ο φορέας εκμετάλλευσης λειτουργώντας τη δραστηριότητά του, παρέχεται από την ασφαλιστική επιχείρηση με σαφείς κανόνες που υπαγορεύονται από την κείμενη νομοθεσία²⁰, αλλά και από τις επιμέρους συμφωνίες (συμβατικούς όρους) που περιλαμβάνονται στην ασφαλιστική σύμβαση η οποία συνάπτεται μεταξύ ασφαλιστικής επιχείρησης και του εκάστοτε ασφαλισμένου φορέα εκμετάλλευσης. Παράλληλα, η εύρυθμη λειτουργία της ασφαλιστικής επιχείρησης σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία είναι αντικείμενο αυστηρής εποπτείας, η οποία στην Ελλάδα ασκείται από την Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης της Τράπεζας της Ελλάδος.

Σε πρακτικό επίπεδο, οι κανόνες αυτοί που αντανακλώνται σε κάθε ασφαλιστική σύμβαση, συμπεριλαμβάνουν (α) όρους, προϋποθέσεις και εξαιρέσεις κάλυψης, (β) ποσοστά ίδιας συμμετοχής (απαλλαγές) του ασφαλιζόμενου που ενεργοποιούνται στην περίπτωση επέλευσης ενός ζημιολογού γεγονότος, (γ) το ανώτατο όριο ευθύνης της ασφαλιστικής επιχείρησης και (δ) το υπολογιζόμενο κόστος για την ανάληψη του κινδύνου από την ασφαλιστική επιχείρηση (ασφάλιστρο). Η ανάληψη του κινδύνου από την ασφαλιστική επιχείρηση είναι επίσης προϊόν εσωτερικής διαδικασίας αξιολόγησης και κοστολόγησής του στη βάση των παρεχόμενων πληροφοριών αναφορικά με τον κίνδυνο που παρέχει ο ασφαλιζόμενος πριν από την ανάληψή του, αλλά και στη βάση της επιχειρηματικής πολιτικής, των κριτηρίων ασφαλισιμότητας, των τηρούμενων εσωτερικών κανόνων και διαδικασιών.

Ο ασφαλιστής αξιολογεί το είδος και το μέγεθος της επιχειρηματικής δραστηριότητας, την περιβαλλοντική ευαισθησία της θέσης εγκατάστασης, το ιστορικό ζημιών, τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η επιχείρηση (π.χ. συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, μέτρα προστασίας & πρόληψης συμβάντων, τεχνολογίες αντιρρύπανσης) και βάσει της ανωτέρω εικόνας, εκτιμά το μέγεθος και την πιθανότητα επέλευσης ζημιολογού γεγονότος. Στην περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης πληροί τα κριτήρια ασφαλισιμότητας, τότε προτείνεται ασφαλιστική κάλυψη με συγκεκριμένους όρους, προϋποθέσεις και εξαιρέσεις και συγκεκριμένο ασφάλιστρο. Τα κριτήρια ασφαλισιμότητας συνοψίζονται στην εικόνα μιας αξιολογήσιμης, σύννομα και ορθολογικά λειτουργούσας επιχείρησης η οποία προτίθεται να διασπείρει την έκθεσή της στον περιβαλλοντικό κίνδυνο μέσω της ασφάλισης, για το ενδεχόμενο ενός τυχαίου, απρόβλεπτου και μη αναμενόμενου συμβάντος το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε περιβαλλοντική ζημία.

Η ασφάλιση αποζημιώνει σαφείς, αξιολογήσιμες, κατά το δυνατόν μετρήσιμες, κατονομαζόμενες πτυχές της περιβαλλοντικής ζημιάς βάσει σαφών όρων, προϋποθέσεων και εξαιρέσεων που αφορούν στον αξιολογηθέντα λειτουργικό κυρίως, κίνδυνο του ασφαλιζόμενου φορέα εκμετάλλευσης και για τις οποίες έχει εισπραχθεί το υπολογισθέν ασφάλιστρο που αναλογεί.

²⁰ Νόμος 2496/1997 (ΦΕΚ 87/Α/16-5-1997), “Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις” & Νόμος 4364/2016 (ΦΕΚ 13/Α/5-2-2016), “Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα ΙΙ), στα άρθρα 2 και 8 της Οδηγίας 2014/51/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 σχετικά με την τροποποίηση των Οδηγιών 2003/71/ΕΚ και 2009/138/ΕΚ, και των Κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1060/2009, (ΕΕ) αριθ. 1094/2010 και (ΕΕ) αριθ. 1095/2010, όσον αφορά τις εξουσίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (εφεξής ΕΑΑΕΣ) και της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και Αγορών, καθώς και στο άρθρο 4 της Οδηγίας 2011/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2011, σχετικά με τη συμπληρωματική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών οντοτήτων που ανήκουν σε χρηματοπιστωτικούς ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων και συναφείς διατάξεις της νομοθεσίας περί της ιδιωτικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις”

Η ασφάλιση επίσης, λειτουργεί με βάση τη διασπορά του αναληφθέντος «ομοειδούς» κινδύνου από ικανό πλήθος ασφαλιζομένων. Η ασφαλιστική επιχείρηση με τη σειρά της, διαχειρίζεται τον κίνδυνο που αναλαμβάνει με διάφορες δόκιμες μορφές, όπως π.χ. αντασφάλιση, συνασφάλιση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι τυχόν επιλογή ασφάλισης μόνον των επικινδύνων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είναι αντίθετη με τον βασικό κανόνα της υγιούς λειτουργίας του θεσμού της ιδιωτικής ασφάλισης που βασίζεται στην κοινωνία των κινδύνων. Σύμφωνα με την αρχή της κοινωνίας των κινδύνων, ασφαλιζονται πολλοί, των οποίων η έκθεση στον κίνδυνο είναι διαφορετικού επιπέδου (διασπορά κινδύνου), έτσι ώστε με την καταβολή των ασφαλίσεων τους να διαμορφωθεί το κατάλληλο ασφαλιστικό απόθεμα προκειμένου να καταστεί μελλοντικά δυνατή η αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας που μπορεί να προκαλέσει ένας εκ των ασφαλισμένων.

Όταν ασφαλίζονται μόνον οι πιο επικίνδυνες δραστηριότητες, δηλαδή οι δραστηριότητες με υψηλή πιθανότητα πρόκλησης ζημιογόνου γεγονότος σε σχέση με το σύνολο των επιχειρηματικών κινδύνων, δεν επιτυγχάνεται η αναγκαία διασπορά του συνολικού κινδύνου του χαρτοφυλακίου μίας ασφαλιστικής επιχείρησης με αποτέλεσμα να μην λειτουργεί ικανοποιητικά ο θεσμός της ιδιωτικής ασφάλισης, να αποθαρρύνονται οι ασφαλιστές από την προσφορά της κάλυψης, να μειώνεται ο ανταγωνισμός, ενώ και τα εναπομείναντα προσφερόμενα προϊόντα να καθίστανται πιο ακριβά.

Ειδικά σε συνθήκες υποχρεωτικής ασφάλισης, η ύπαρξη ικανού αριθμού ασφαλιζομένων, διαφορετικού επιπέδου επικινδυνότητας, σε συνδυασμό με την αναγκαία διασπορά του συνολικού κινδύνου που αναλαμβάνει μία ασφαλιστική επιχείρηση θεωρείται καθοριστικής σημασίας για τη συμμετοχή της στην εν λόγω ασφαλιστική κάλυψη.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα, παρατηρείται επιπλέον – και επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα της Έκθεσης A.2.1 του παρόντος προγράμματος – χαμηλό ποσοστό διείσδυσης της ασφάλισης στο σύνολο των επιχειρήσεων – φαινόμενο που δυσχεραίνει περαιτέρω τη θέση των χαρτοφυλακίων περιβαλλοντικών κινδύνων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων σε ποιοτικό αλλά και ποσοτικό επίπεδο.

Με το ανωτέρω πλαίσιο λειτουργίας της ασφάλισης που επιγραμματικά περιγράφηκε, είναι σημαντικό να αναγνωριστούν, τόσο οι προοπτικές, όσο και τα όρια των δυνατοτήτων χρήσης της ασφάλισης ως εναλλακτικού μέσου χρηματοοικονομικής ασφάλειας στο πλαίσιο των οριζόμενων στην Οδηγία 2004/35/EK (ELD).

Η ασφαλιστική βιομηχανία αποτελεί μια από τις σημαντικότερες αγορές χρηματοοικονομικών εγγυήσεων η οποία λειτουργεί με τρεις ρόλους: του φορέα *χρηματοοικονομικού κινδύνου*, του *διαχειριστή κινδύνου* και τέλος του *θεσμικού επενδυτή*. Λειτουργεί στην ελεύθερη αγορά ακολουθώντας την *αλυσίδα αξίας* που συνοψίζεται στους πυλώνες της *κατανόησης – πρόληψης – μείωσης – διασποράς* των αναλαμβανόμενων κινδύνων.

Σχήμα 2: Οι τρεις ρόλοι και η αλυσίδα αξίας της ασφαλιστικής βιομηχανίας.

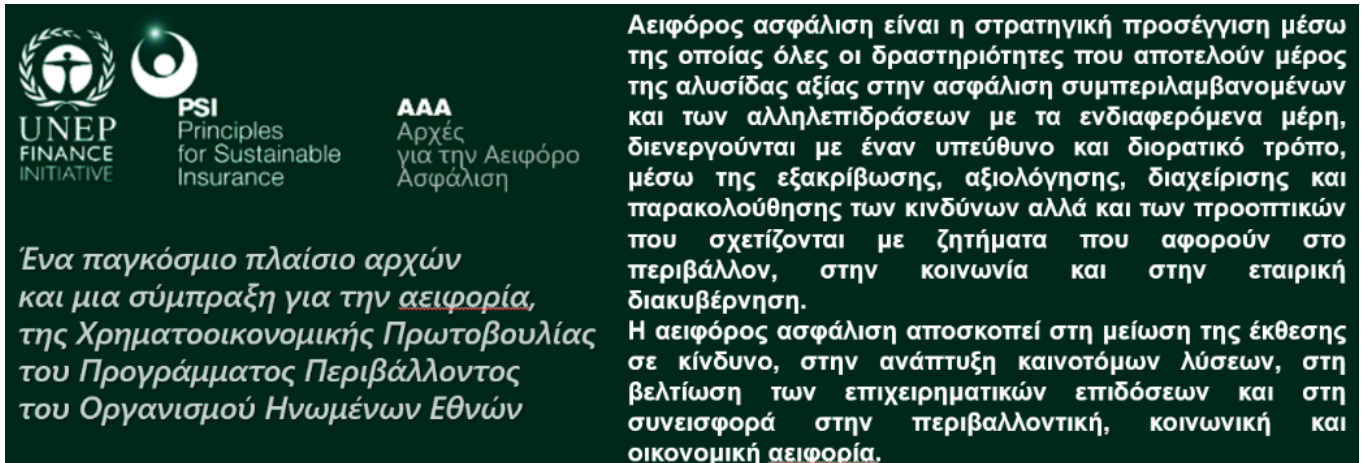
Με την τριπλή ιδιότητά της, η ασφαλιστική βιομηχανία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αειφορίας, ή βιώσιμης ανάπτυξης. Με την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (SDGs), της Συμφωνίας των Παρισίου για την Κλιματική Αλλαγή και του Πλαισίου Sendai για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών το 2015 αλλά και του επερχόμενου Παγκόσμιου Πλαισίου Βιοποικιλότητας το 2022, υπάρχει αυξανόμενη πίεση και επείγουσα ανάγκη σε όλους τους τομείς της κοινωνίας για ανταπόκριση και εξεύρεση λύσεων στις παγκόσμιες προκλήσεις βιωσιμότητας. Παρακολουθώντας λοιπόν τις παγκόσμιες καταϊγιστικές εξελίξεις που αφορούν στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, τις φυσικές καταστροφές και την κλιματική αλλαγή, η ασφαλιστική βιομηχανία έχει ήδη πάρει σαφή θέση με πρώτιστο στόχο την ταχύτερη και ευρύτερη δυνατή προσαρμογή στο ζητούμενο της αειφορίας, το οποίο συμπεριλαμβάνει και την ενεργοποίηση στο πεδίο των περιβαλλοντικών ασφαλίσεων.

Προς την επίτευξη του στόχου αυτού, ενδεικτική είναι η σημαντικότερη παγκόσμια εθελοντική πρωτοβουλία των «Αρχών για Αειφόρο Ασφάλιση» (Principles for Sustainable Insurance) του Προγράμματος Περιβάλλοντος του ΟΗΕ (United Nations Environment Programme Finance Initiative – UNEPFI)²¹ υπό την αιγίδα του ΓΓ του ΟΗΕ, η οποία

²¹ Endorsed by the UN Secretary-General and insurance industry CEOs, the Principles for Sustainable Insurance (PSI) serve as a global framework for the insurance industry to address environmental, social and governance (ESG) risks and opportunities—and a global initiative to strengthen the insurance industry’s contribution as risk managers, insurers and investors to building resilient, inclusive and sustainable communities and economies. Developed by UN Environment Programme’s Finance Initiative, the PSI was launched at the 2012 UN Conference on Sustainable Development (Rio+20), and has led to the largest collaborative initiative between the UN and the insurance industry. The vision of the PSI Initiative is of a risk-aware world, where the insurance industry is trusted and plays its full role in enabling a healthy, safe, resilient and sustainable society. Its purpose is to better understand, prevent and reduce ESG risks, and to better manage opportunities to provide quality and reliable risk protection. <https://www.unepfi.org/psi/>

έχει ως μέλη του το σύνολο των μεγαλύτερων (αντ)ασφαλιστικών επιχειρήσεων παγκοσμίως που έχουν δεσμευτεί στην υλοποίηση των αρχών ESG. Και τούτο διότι τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και τα θέματα διακυβέρνησης (ESG) - γνωστά και ως ζητήματα βιωσιμότητας - αποτελούν κοινή πρόκληση για τους ασφαλιστές, τις κοινότητες, τις επιχειρήσεις, τις πόλεις, τις κυβερνήσεις και την κοινωνία γενικότερα, με ποικίλες δυνητικές επιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών πέραν των οικολογικών. Οι προκλήσεις αυτές παρέχουν ισχυρό κίνητρο για καινοτομία και συνεργασία μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μερών.

Και στην χώρα μας ασκούν ασφαλιστική δραστηριότητα επιχειρήσεις που έχουν δεσμευτεί στις παγκόσμιες αυτές εθελοντικές αρχές. Ο επίκαιρος όρος «*αιεφόρος ασφάλιση*» ενσωματώνει την στρατηγική προσέγγιση προσαρμογής της ασφαλιστικής βιομηχανίας στο ζητούμενο της αιεφορίας στο ανωτέρω πλαίσιο.

Εικόνα 1: Αειφόρος Ασφάλιση: ορισμός.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω πρωτοβουλίας του UNEPFI, άξια λόγου και βέβαια συναφής με το ευρύτερο αντικείμενο της παρούσας έκθεσης είναι η εθελοντική προσπάθεια των μελών του UNEPFI/PSI για την καταγραφή και βαθμονόμηση του επιπέδου σημαντικότητας των κυριότερων θεμάτων ESG σε σχέση με τις εκτιμώμενες επιπτώσεις τους στους ασφαλιστικούς κλάδους που δραστηριοποιούνται (Πίνακας 3)²².

²² United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEPFI) - Principles for Sustainable Insurance Initiative (PSI), “Managing environmental, social and governance risks in non-life insurance business”, (2020).

CRITERIA	THEME	RISK CRITERIA	RISK MITIGATION EXAMPLES & GOOD PRACTICE	Agribusiness	Property	Liability	Product Liability	Worker Compensation	Construction & Engineering	Credit & Surety	Cyber	Directors' & Officers' Liability	Financial Lines	Marine Hull	Protection & Indemnity	Aviation	Cargo				
Environment	Climate change	Air pollution, greenhouse gas emissions, and transition risks	Disclosure of climate-related emissions in operations and/or products (e.g. CO2, CH2, N2O, HFCs, PFCs, SF6) Breakdown of fuel/material/carbon intensity mix relevant to the client or transaction (e.g. power generating mix or by economic sector intensity) Environmental & social impact assessment (ESIA) covering negative health impacts, mitigation and decommissioning where relevant Decarbonisation transition plan/targets, customers fitting new emission mitigation technology, TCFD disclosures Nature-based solutions (e.g. sustainable food or coastal defence management, broader climate resilience adaptation plans) Involvement in initiatives: Extractive Industries Transparency Initiative, International Council on Mining & Metals, Tembarry Process (diamonds) Certification for palm oil, paper, etc. Dam construction standards: IHA Hydro-power Sustainability Assessment Protocol, UNEP Dams & Development, Equator Principles ESIA covering possible negative health impacts, mitigation measures and decommissioning plans where relevant																		
				Physical risks (e.g. heat, wildfires, extreme precipitation, flood, windstorm, tropical cyclones, sea level rise, water stress) Exposure to unconventional mining practices (e.g. mountain top removal, in-situ leaching, deep sea mining) Delineation or controversial site clearance (e.g. palm oil on peatlands or fragile slopes, illegal fire clearance/logging, biodiversity loss, dam construction) Soil pollution																	
	Environmental degradation	Water pollution / over consumption	Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																		
				Impacts on World Heritage Sites or other protected areas Impacts on species on IUCN Red List of Threatened Species																	
	Protected sites/species	Exposure to unconventional energy practices (e.g. Arctic oil, hydraulic fracturing, tar sands, deep sea drilling) Illegal fishing vessels, controversial fishing practices or aquaculture techniques	Various energy initiatives: IPECA, IFC EH&S Guidelines, Energy & Biodiversity Initiative for Oil & Gas, Arctic Council, Oil Sands Leadership Initiative PSI-Oceana guide on illegal, unreported & unregulated (IUU) fishing, IUU fishing lists, Aquaculture/Marine Stewardship Council certification PSI guide on the risks of plastic pollution, marine plastic litter and microplastics to the insurance industry																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
	Unsustainable practices	Plastic pollution	Live transport over 8 hours or poor conditions or illegal/exotic animals (dead or alive) Controversial living conditions or use of chemicals/medicines (e.g. overuse of antibiotics)	Compliance with Guiding Principles on Replacement, Reduction & Refinement As above																	
					Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																
	Animal welfare/testing	Lack of anaesthetic or distress reducing techniques	Use of wild subjects or Great Apes in testing	Policy/statement on protecting and promoting human rights, prohibits child labour, shared with suppliers, regular audits and public findings (e.g. ILO, UNDPH) Human rights policy that includes a statement on protecting and promoting human rights and prohibits human trafficking Human rights policy that includes a statement on protecting and promoting human rights and prohibits forced labour																	
					Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																
Social	Human rights	Forced resettlement (including land/water rights for native people, land grabbing) Poor worker safety record (e.g. worse than sector average record on accidents) Violation of worker rights (e.g. discrimination, collective bargaining) Misconduct of security personnel (e.g. physical harm to people, human rights abuses)	Free, prior & informed consent (FPIC) achieved. Effective environmental & social impact assessment (ESIA) process covering consultation, resettlement, compensation aspects Effective occupational health & safety policy that defines safety responsibilities and prevention measures to minimise fatalities, injuries and health impacts Code of conduct that outlines company's commitment to respect workers' rights Whistle-blower channel to report such violations																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
Governance	Controversial weapons	Controversial weapons exposure (e.g. UN conventions)	Anti-Personnel Mine Ban Convention, Convention on Cluster Munitions Code of conduct and anti-bribery training programmes for all employees. Whistle-blower channel to report cases of bribery & corruption Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
Bribery & corruption	Illegal and unethical payments	Anti-competitive practices, violations of anti-trust laws, unethical conduct, unethical tax approach	Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
Poor corporate governance	Anti-competitive practices, violations of anti-trust laws, unethical conduct, unethical tax approach	Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws	Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
Poor product safety & quality	Unethical conduct or negative health impact on customers	Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws	Code of conduct that outlines compliance with anti-trust laws																		
				Water management practices (e.g. lacking quality, scarcity, overconsumption), Effective ESIA process covering water pollution, External audits/certification ESIA that covers impacts on endangered species and sites including mitigation. Specialist lists: Ramsar, UNESCO World Heritage Sites, PSI-WWF-UNESCO guide to protect World Heritage Sites ESIA that covers impacts on endangered species and sites including necessary mitigation measures																	
Legend																					
Not applicable																					
Potential risk																					
Potential elevated risk																					
Potential high or direct risk																					

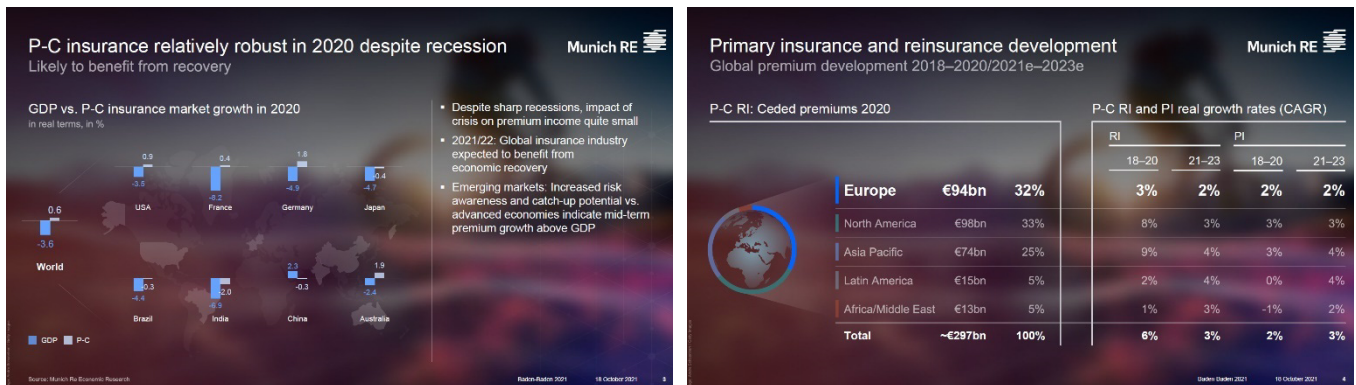
Πίνακας 3: Βαθμολόγηση θεμάτων ESG σε σχέση με τις εκτιμώμενες επιπτώσεις τους στους ασφαλιστικούς κλάδους.

Τέλος, στην παρούσα ανάλυση και για την ευρύτερη κατανόηση της λειτουργίας της (αντ)ασφαλιστικής αγοράς, θεωρείται σημαντικό να αποτυπωθεί επιγραμματικά η «μεγάλη εικόνα» των προκλήσεων που η παγκόσμια αλλά και η ευρωπαϊκή ασφαλιστική βιομηχανία σήμερα αντιμετωπίζει – και προφανώς επηρεάζει ευρύτερα θέματα τα οποία είναι όμως σχετικά με το αντικείμενο μας, όπως π.χ. η τάση / διάθεση ανάληψης κινδύνων (risk appetite) και η διαθεσιμότητα / επάρκεια ασφαλιστικών κεφαλαίων (insurance capacity).

Η παγκόσμια ασφαλιστική αγορά βρίσκεται σε φάση ραγδαίων αλλαγών οι οποίες εστιάζουν στην προσαρμογή στα νέα παγκόσμια δεδομένα. Οι επικρατούσες κύριες τάσεις είναι οι εξής:

- Προσαρμογή στα νέα καταναλωτικά πρότυπα και συμπεριφορές των πελατών που υπαγορεύουν την ανάγκη ψηφιοποίησης των υποδομών, ανάλυσης δεδομένων, ποιοτικότερης προσέγγισης στις πελατειακές ανάγκες και δημιουργία καινοτόμων ευέλικτων προϊόντων προσαρμοσμένων στις εξελισσόμενες ανάγκες κάθε είδους πελατειακού δυναμικού.
- Υιοθέτηση νέων επιχειρηματικών μοντέλων διακυβέρνησης που εστιάζουν στην ευελιξία με την απλοποίηση διαδικασιών, στην χρήση νέων τεχνολογιών και στη λήψη έμπειρων αποφάσεων βασισμένων σε ψηφιακά δεδομένα.
- Προσαρμογή στις παγκόσμιες προκλήσεις και στους αναδυόμενους κινδύνους που έχουν άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινή λειτουργία της ασφαλιστικής αγοράς: γεωπολιτικές ανακατάξεις, πληθωρισμός, κλιματική αλλαγή, πυλώνες αειφορίας ESG (περιβάλλον – κοινωνία – διακυβέρνηση), COVID-19, κίνδυνοι κυβερνοχώρου (cyber risks).
- Προβληματισμός αναφορικά με την επίταση των φυσικών καταστροφών σε συνδυασμό με τη δεδομένη ανεπάρκεια των υποδομών πρόληψης / προστασίας μέχρι και στις οικονομικά αναπτυσσόμενες χώρες, λαμβανομένης της σημαντικής υστέρησης της ασφαλιστέας ύλης.

Οι τάσεις που προαναφέρθηκαν απεικονίζονται επιγραμματικά στις παρακάτω δέκα αντιπροσωπευτικές εικόνες από σχετική παρουσίαση της αντασφαλιστικής επιχείρησης Munich RE κατά τη διάρκεια της ετήσιας συνάντησης κορυφής των αντασφαλιστών του Baden-Baden (2021)²³.

²³ Höpke, Doris, “Reinsurance market dynamics – The insurance industry’s role beyond risk transfer”, Virtual Baden-Baden 2021 media breakfast, (2021).

Inflation in major advanced economies expected to fall from currently elevated numbers

- Strong demand growth, supply limitations and "base effects" from last year's low energy prices have brought a significant increase in CPI inflation
- We expect inflation rates to come down again in 2022 in line with the further normalisation of the post-recession macroeconomic environment
- CPI inflation to remain moderate and close to central bank targets of 2% over the next years, albeit clearly above the low inflation levels seen prior to the pandemic
- Inflation remains a risk that needs to be adequately addressed in pricing

Government yield curve development

Significant profitability decline in recent years

Low interest rates

10-year government bonds

Current market environment

Challenges from high-impact/low-probability and changing risks

Climate change

Floods in Central Europe >€9bn in insured losses
Costliest natural catastrophe in Germany to date!

Cyber

The number one risk for the economy 81% of C-level respondents think their company is **not adequately protected** against cyber threats?

Pandemics

Global GDP lost in 2020 €3,800bn³ due to the coronavirus pandemic

Climate change is increasingly impacting weather catastrophes

Floods in Central Europe in July

Research indicates: The likelihood of such an event **has increased** due to climate change¹

- Government action required to limit exposed values in flood plains
- Mandatory flood insurance or inclusion of flood risks in standard homeowner policies could be a means to reduce flood insurance gap
- Munich Re would be prepared to support such solutions with capacity or know-how (e.g. regarding structuring, risk modelling, underwriting, claims management)
- Risk-adequate prices or subsidisation of premiums in case of affordability issues would be needed

Insurance gap still very large in Europe

Losses from weather-related natural disasters in Europe 1980–2020

Europe: Only **35%** of losses since 1980 have been insured

Challenges from large and changing risks

Pandemics

Global GDP lost in 2020 €3,800bn¹ due to the coronavirus pandemic

- The coronavirus pandemic affected insurers in manifold segments causing billions in losses, i.e. event cancellation, life & health, property/business interruption
- After almost 2 years, many businesses are still burdened by lockdowns or severe restrictions
- Fostering risk awareness and strengthening of crisis response plans required
- Reliable mechanisms to insure pandemic risks are needed. State-backed risk pools in which insurers can participate with limited capacity is the only way to achieve this

Evolving risk landscape highlights need for holistic risk management based on solid risk expertise

Munich Re's role

- Research on best-in-class risk know-how incl. cooperation with academia
- Holistic approach to risk
 - Risk awareness
 - Risk prevention
 - Post-incident support
- Risk transfer on the basis of excellent know-how, innovative solutions and financial strength
- Support structured management of systemic risks in cooperation with partners (capital markets, governments)

Εικόνα 2: Αντιπροσωπευτική εικόνα των παγκόσμιων προκλήσεων της (αντα)ασφαλιστικής αγοράς σήμερα.

2.3 Οι προκλήσεις στην ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης

Ο περιβαλλοντικός κίνδυνος στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, αποτελεί έναν δύσκολο προς αξιολόγηση, ειδικό ασφαλιστικό κίνδυνο και ως εκ τούτου συνεχίζει μέχρι σήμερα να αποτελεί ένα από τα πλέον πολύπλοκα αντικείμενα ασφάλισης. Η πολύχρονη ενδελεχής ενασχόληση της ασφαλιστικής αγοράς με το εν λόγω θέμα σε συνέχεια της δεδομένης δέσμευσης για προσφορά προϊόντων και καλύψεων που προσεγγίζουν κατά το μέγιστο δυνατό τα οριζόμενα στην Οδηγία 2004/35/EK (ELD), υποδηλώνει μια έμπρακτη στάση υπευθυνότητας προς το περιβάλλον, την κοινωνία και την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Υπό την προϋπόθεση απόλυτης τήρησης των κανόνων και διαδικασιών που ακολουθούνται παγκοσμίως από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις έτσι ώστε να καθίσταται δυνατή η χρήση του μέσου της ιδιωτικής ασφάλισης, από τα αναφερόμενα σημεία προσοχής του κατωτέρω Πίνακα 4 τα οποία αντικατοπτρίζουν τις δυσκολίες, τους προβληματισμούς αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις την αδυναμία παροχής ασφαλιστικής κάλυψης, προκύπτει, ότι το μέσο της ασφάλισης καλύπτει σε σημαντικό βαθμό τα προβλεπόμενα από την Οδηγία 2004/35/EK μέτρα, αλλά όχι το σύνολό τους.

Θεματική κατηγορία	Σημεία προσοχής
Έκταση κάλυψης	Κάλυψη «προληπτικών μέτρων ²⁴ »: ενδεχόμενη σύγκρουση με την πάγια προϋπόθεση της «δέουσας επιμέλειας» από την πλευρά του ασφαλιζομένου – σπανίως παρέχεται κάλυψη.
	Ζημιά στη βιοποικιλότητα: εξαιρετικά δυσχερής η αξιολόγηση, η εκτίμηση και ο υπολογισμός του αναλαμβανόμενου κινδύνου - έλλειψη δομημένης πληροφορίας προς χρήση με μόνη ουσιαστική, συνοπτική και εύκολα αξιολογήσιμη πληροφορία στην περίπτωση της Ελλάδας αυτήν της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.
	Σταδιακή ρύπανση: παρέχεται κατά περίπτωση και με προϋποθέσεις, συνήθως στην περίπτωση που προήλθε από ένα τυχαίο συμβάν, μη αναμενόμενο, ξαφνικό, απροσδόκητο, απαρατήρητο, πέραν των τεχνικών δυνατοτήτων ελέγχου από τον ασφαλιζόμενο.
	Ιστορική ρύπανση: συνήθης αδυναμία παροχής κάλυψης – αναδρομική κάλυψη παρέχεται από την έναρξη της ασφάλισης.
	«Συμπληρωματική αποκατάσταση ²⁵ », «αντισταθμιστική αποκατάσταση ²⁶ », «προσωρινές απώλειες ²⁷ »: περιορισμένη δυνατότητα ποιοτικής & ποσοτικής

²⁴ Ως "προληπτικά μέτρα" νοούνται οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που προκαλεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία. Οδηγία 2004/35/EK.

²⁵ Ως "συμπληρωματική αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που αναλαμβάνεται σε σχέση προς φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες, ως αντιστάθμιση του γεγονότος ότι η πρωτογενής αποκατάσταση δεν έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη επανόρθωση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημιά. Εφόσον η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγήσει στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, αναλαμβάνεται συμπληρωματική αποκατάσταση. Επιπλέον, αναλαμβάνεται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση των προσωρινών απωλειών. Οδηγία 2004/35/EK.

²⁶ Ως "αντισταθμιστική αποκατάσταση" νοείται οποιαδήποτε δράση αναλαμβάνεται για να αντισταθμισθούν οι προσωρινές απώλειες φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών κατά την περίοδο που μεσολαβεί από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη πλήρους αποτελέσματος της πρωτογενούς αποκατάστασης. Οδηγία 2004/35/EK.

²⁷ Ως "προσωρινές απώλειες" νοούνται οι απώλειες οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημιά δεν μπορούν να επιτελέσουν τις οικολογικές τους λειτουργίες ή να παρέχουν υπηρεσίες σε άλλους φυσικούς πόρους ή στο κοινό

εκτίμησης, με δυσκολία πρόσβασης σε πληροφορία βάσης ποιοτικών δεδομένων για την επικουρία εκτιμήσεων. Προς το παρόν στην Ελλάδα παρέχεται επιλεκτικά κάλυψη από λίγους ασφαλιστές με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις και μετά από ενδελεχή αξιολόγηση.

Ελάχιστα χρηματικά όρια κάλυψης στην περίπτωση των υποχρεωτικών ασφαλίσεων: εκκρεμές και ανοικτό το ζήτημα του προσδιορισμού επαρκών ορίων ανά κατηγορία επικινδυνότητας. Το παρόν Πρόγραμμα αναμένεται να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Ανάγκη περαιτέρω εξειδίκευσης της έννοιας του «κατώφλιου» (threshold) περιβαλλοντικής ζημίας, πέραν του οποίου η ζημία είναι αποζημιούμενη: στην Οδηγία 2004/35/EK (ELD) τα κατώφλια ορίζονται με επαρκή σαφήνεια, ενώ στις εθνικές νομοθεσίες επί το πλείστον δεν ορίζονται.

Εκτίμηση & αξιολόγηση κινδύνου

Περιορισμένη δυνατότητα / έλλειψη γνώσης για την πρόσβαση σε επαρκώς συγκροτημένη και δομημένη οικολογική πληροφορία (κατάσταση υδάτων, εδάφους, βιοποικιλότητας, φυσικών οικοτόπων).

Περιορισμένη δυνατότητα ρεαλιστικής και αξιόπιστης εκτίμησης των ποσών που είναι πιθανό να καταβληθούν σε αξιώσεις για μια συγκεκριμένη και εύλογα μεγάλη χρονική περίοδο.

Περιορισμένη δυνατότητα σαφούς ποσοτικοποίησης (εκτίμησης ρίσκου σε κόστος) ενδεχόμενης ζημίας.

Περιορισμένη δυνατότητα εκτίμησης της περιβαλλοντικής επισφάλειας (mri) ειδικά σε χώρες με αδύναμες υποδομές.

Περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στην αδειοδοτική, περιβαλλοντική πληροφορία που αφορά στους φορείς εκμετάλλευσης συμπεριλαμβανομένων των πράξεων καταλογισμών, προστίμων, υποδείξεων κ.λπ..

Ανάγκη ανάπτυξης της απαραίτητης εξειδίκευσης για την εκτίμηση & αξιολόγηση των πολύπλοκων περιβαλλοντικών κινδύνων.

Εξαιρέσεις

Πέραν των εξαιρέσεων του Άρθρου 4 της Οδηγίας 2004/35/EK, γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ), αμίαντος (παρέχεται εξειδικευμένη κάλυψη κατά περίπτωση).

Δόλος και γενικά ποινικά αδικήματα, ηθικός κίνδυνος

Διαδικασία αποζημίωσης

«Αρχική κατάσταση²⁸»: αδυναμία προσδιορισμού λόγω έλλειψης πληροφοριακών υποδομών με δυνατότητα πρόσβασης.

Λόγω της μακράς διαδικασίας καταλογισμού ευθύνης, αναμένεται μακρά διαδικασία αποζημίωσης (αυτό σημαίνει τη διατήρηση τεχνικού αποθέματος επί μακρόν), με υψηλό το κόστος των μελετών αποκατάστασης, όπως και τα έξοδα νομικής υπεράσπισης του ασφαλιζομένου. Το σύνολο αυτών αυξάνει το κόστος αποζημίωσης, πέραν της αποκατάστασης του περιβάλλοντος.

Ανάγκη οργανωμένης συνεχούς επικοινωνίας με τις αρμόδιες κρατικές αρχές καταλογισμού, όπως και ελευθερία πρόσβασης σε πληροφορία των κρατικών & αδειοδοτικών αρχών σε περίπτωση ζημιάς.

Ανάγκη ανάπτυξης της απαραίτητης εξειδίκευσης για το διακανονισμό πολύπλοκων περιπτώσεων αποζημίωσης.

Εφαρμοστικό καθεστώς της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ

Ανάγκη σύστασης αποτελεσματικών δομών ελέγχου της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των αδειοδοτούμενων φορέων εκμετάλλευσης. Διασφάλιση δυνατότητας πρόσβασης στα αποτελέσματα διενεργηθέντων ελέγχων.

Διαχείριση ασφαλιστικού χαρτοφυλακίου

Έλλειψη ικανής διασποράς του κινδύνου (πλήθος συμβολαίων & ποικιλότητα ασφαλιζομένων κατηγοριών παραγωγής) η οποία παρατηρείται ειδικά σε χώρες με χαμηλή ασφαλιστική διείσδυση

Αντεπιλογή (antiselection / adverse selection) κινδύνων η οποία αντιβαίνει στους ασφαλιστικούς κανόνες: έμφαση στην ασφάλιση και μόνο των επικινδύνων δραστηριοτήτων με προφανές υψηλό προφίλ ρίσκου σε σχέση με τις μη επικίνδυνες δραστηριότητες

Δυσκολία προσδιορισμού ή/και πρόβλεψης της διαθεσιμότητας ασφαλιστικών κεφαλαίων (capacity) από τις ανασφαλιστικές επιχειρήσεις - τα οποία δεν είναι ανεξάντλητα - ειδικά για τις μικρές ασφαλιστικές αγορές όπου η ασφαλιστική διείσδυση είναι χαμηλή και τα χαρτοφυλάκια περιβαλλοντικών ασφαλίσεων μικρά.

Λοιπά θέματα

Έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των φορέων εκμετάλλευσης να ασφαλιστούν, ιδίως σε χώρες με χαμηλή ασφαλιστική διείσδυση.

Η γενικότερη εντύπωση ότι η ασφάλιση είναι υποκατάστατο της ευθύνης του ασφαλιζόμενου φορέα εκμετάλλευσης ως μέσο διαχείρισης της δικής του περιβαλλοντικής επισφάλειας, με αμφισβήτηση αποδοχής των περιορισμών και κανόνων που η χρήση του μέσου της ασφάλισης ενέχει.

Πίνακας 4: Σημεία προσοχής στην ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης που απασχολούν τον ασφαλιστικό τομέα

²⁸ Ως "αρχική κατάσταση" νοείται η κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημιάς των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών εάν δεν είχε συμβεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες. Οδηγία 2004/35/ΕΚ.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι, πέραν της καταγραφής των παραπάνω σημείων προσοχής που προκύπτουν από την εμπειρία της ασφάλισης της περιβαλλοντικής ευθύνης, η πρόσφατη Ειδική Έκθεση 12/2021 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου με τίτλο «Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»: Ασυνεπής η εφαρμογή της στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ για το περιβάλλον²⁹» αναδεικνύει αντίστοιχα με τα αναφερθέντα ανοικτά / εξελισσόμενα θέματα – ειδικότερα όσον αφορά την ανάγκη σαφέστερης ερμηνείας και ομοιόμορφης εφαρμογής βασικών εννοιών της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ, την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης θεμάτων όπως π.χ. αυτό της «διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού», την ανάγκη δημιουργίας ενός συνολικού ενωσιακού πλαισίου για τη ρύπανση του εδάφους.

Επιπρόσθετα, με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πρόγραμμα εργασίας της για την περίοδο 2021-2024³⁰ μεταξύ άλλων, προβλέπει:

- Τη διενέργεια μελέτης παρακολούθησης προκειμένου να εξετάσει τις αλληλεπικαλύψεις μεταξύ της προϋπάρχουσας εθνικής νομοθεσίας για την περιβαλλοντική ευθύνη και της εφαρμογής της Οδηγίας σε κάθε κράτος μέλος.
- Την ενθάρρυνση των κρατών – μελών που δεν έχουν θεσπίσει υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλεια για την κάλυψη της ευθύνης που απορρέει από την Οδηγία, να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης σε εθνικό επίπεδο κάποιου πλαισίου υποχρεωτικότητας τουλάχιστον για τις επικίνδυνες δραστηριότητες (με την προοπτική επέκτασης και σε άλλες δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ), καθώς και να εξετάσουν το ενδεχόμενο επιβολής δευτερεύουσας ευθύνης σε άλλα πρόσωπα, όπως σε διευθυντές, στελέχη και μητρικές εταιρείες³¹.

²⁹ Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, «Ειδική έκθεση 12/2021: Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»: Ασυνεπής η εφαρμογή της στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ για το περιβάλλον», (2021).

³⁰ European Commission, “ELD Multi-Annual Rolling Work Programme (MARWP) for the period 2021-24 - MAKING THE ENVIRONMENTAL LIABILITY DIRECTIVE MORE FIT FOR PURPOSE”, Version: 18 November 2020.

³¹ **Activity 2.3: Follow-up 3: Consideration for the Member States of follow-up measures to ensure that sufficient and secure financial security is available to cover ELD liabilities:**

- Member States that have not introduced mandatory financial security for ELD liabilities are encouraged to consider extending existing mandatory financial security requirements for waste activities, pollution prevention and control permits and Seveso III facilities to include requirements for liabilities under the ELD. Requirements could be phased in gradually and/or at the discretion of competent authorities based on risk assessment of individual activities.
- Member States that have not done so are encouraged to consider imposition of secondary liability on other persons such as directors and officers and parent companies if the operator becomes insolvent or otherwise cannot pay to remediate or prevent further environmental damage caused by it.

European Commission, “ELD Multi-Annual Rolling Work Programme (MARWP) for the period 2021-24 - MAKING THE ENVIRONMENTAL LIABILITY DIRECTIVE MORE FIT FOR PURPOSE”, Version: 18 November 2020.

2.4 Κατευθυντήριοι τομείς σύγκλισης & δράσης για την περαιτέρω ανάπτυξη της ασφάλισης για την περιβαλλοντική ευθύνη

Με κοινό στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/EK, τόσο από πλευράς των αρμόδιων φορέων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που παρακολουθούν τις εξελίξεις στις χώρες-μέλη της Ε.Ε., όσο και από την πλευρά της ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς, προκρίνονται οι παρακάτω αναγκαίοι τομείς ανάληψης περαιτέρω πρωτοβουλιών, οι οποίοι απόλυτα συγκλίνουν με τα εκδοθέντα κανονιστικά κείμενα, μελέτες και θέσεις που έχουν εκπονηθεί την τελευταία 15ετία (βλ. βιβλιογραφία της παρούσας έκθεσης):

- Με στόχο την αύξηση της ζήτησης προϊόντων χρηματοοικονομικής ασφάλειας (για τη διασφάλιση τήρησης του βασικού ασφαλιστικού κανόνα της «κοινωνίας των κινδύνων» αλλά και της αποφυγής του φαινομένου της αντεπιλογής (antiselection / adverse selection) σε ένα περιβάλλον χαμηλής ασφαλιστικής συνείδησης, κρίνεται αναγκαία η ανάληψη πρωτοβουλιών για την περαιτέρω ευαισθητοποίηση των φορέων εκμετάλλευσης (επιχειρήσεων) – οι οποίοι είναι οι άμεσοι ενδιαφερόμενοι ως κύριοι φορείς της περιβαλλοντικής ευθύνης.
- Περαιτέρω επένδυση για την ανάπτυξη των κρατικών υποδομών ελέγχου (π.χ. ελεγκτικοί φορείς, συστήματα παρακολούθησης).
- Περαιτέρω ενεργοποίηση της ανταλλαγής πληροφοριών και της επικοινωνίας μεταξύ των κύριων ενδιαφερομένων μερών (φορείς εκμετάλλευσης, αρμόδιες αρχές, πάροχοι χρηματοοικονομικής ασφάλειας, βιομηχανικές ενώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις, Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η οργάνωση και συνεχής ενημέρωση προσβάσιμων από τα ενδιαφερόμενα μέρη, βάσεων δεδομένων περιβαλλοντικής πληροφορίας, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων περιβαλλοντικών ζημιών.
- Περαιτέρω ανάπτυξη ερμηνευτικών οδηγιών για την εφαρμογή της Οδηγίας για την Περιβαλλοντική Ευθύνη, όπως επίσης περαιτέρω εκπαίδευση στελεχών των κύριων ενδιαφερομένων μερών. Να σημειωθεί ότι η πρόσφατη Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές που παρέχουν μια κοινή ερμηνεία του όρου «περιβαλλοντική ζημία» που ορίζεται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας», του 2021 έχει τύχει ευρύτατης αποδοχής από την ευρωπαϊκή (αντ)ασφαλιστική αγορά λόγω της πρακτικής και στοχευμένης προσέγγισης που ακολουθεί.
- Ανάπτυξη αγοράς χρηματοοικονομικής ασφάλειας πέραν της ασφάλισης, με προσφορά διάφορων εναλλακτικών προϊόντων λύσεων από τον τραπεζικό και εν γένει τον χρηματοπιστωτικό τομέα.
- Συνεχής ενημέρωση των παρόχων χρηματοοικονομικής ασφάλειας αναφορικά με τις εξελίξεις στο εν λόγω ασφαλιστικό πεδίο που απαιτεί ιδιαίτερη εξειδίκευση.

Όλοι οι ανωτέρω τομείς ανάληψης περαιτέρω πρωτοβουλιών που καλύπτονται στο παρόν κεφάλαιο 2, επιβεβαιώνονται επίσης ως προς την ουσιαστικότητά τους και για την Ελλάδα σύμφωνα με την επικαιροποιημένη πληροφορία που προέρχεται από τη διεξαχθείσα διαδικτυακή έρευνα στο πλαίσιο της υποδράσης A.2.1 όπως αυτή τεκμηριώνεται στο παραδοτέο A.2.1 του παρόντος προγράμματος.

3 Ελληνική ασφαλιστική αγορά και περιβαλλοντική ευθύνη

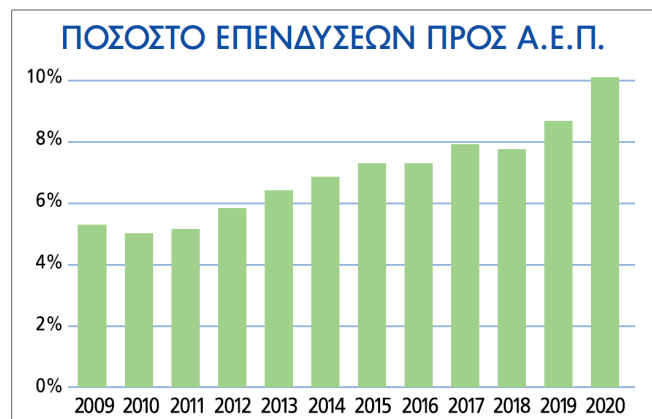
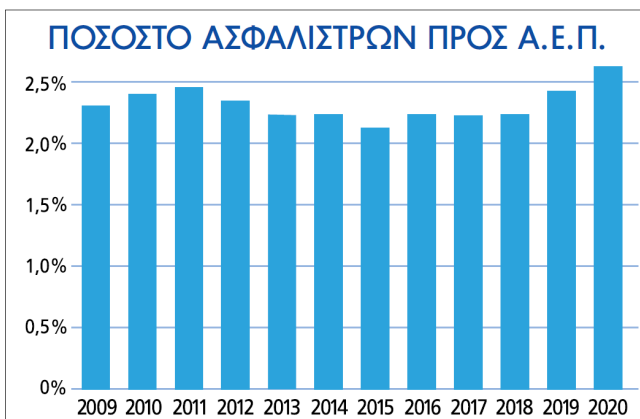
3.1 Μεγέθη και δραστηριοποίηση στην ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης

Εν μέσω μίας εποχής ιδιαίτερων μακροοικονομικών προκλήσεων και υψηλής μεταβλητότητας, η ελληνική ασφαλιστική αγορά, λειτουργώντας σε ένα καθεστώς αυξημένου ελέγχου και εποπτείας, συνεχίζει να προσφέρει το αγαθό της ασφάλισης με ευρωστία συνεισφέροντας στη θωράκιση της ελληνικής οικονομίας από σειρά χρηματοοικονομικών κινδύνων που αναλαμβάνει. Το έτος 2021 ο κύκλος εργασιών της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς ανήλθε σε €4,26 δισ. σημειώνοντας αύξηση €7,7% στην παραγωγή ασφαλίσεων ενώ παραμένει ο μεγαλύτερος θεσμικός επενδυτής με €17,8 δισ. μακροπρόθεσμες επενδύσεις, διατηρώντας ίδια κεφάλαια €4,5 δισ.³² Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις για το σύνολο των κλάδων ασφάλισης κατέβαλαν το 2021 αποζημιώσεις ύψους €2,334 δισ.³³. Στους παρακάτω πίνακες απεικονίζονται άξια λόγου αντιπροσωπευτικά ιστορικά στοιχεία που διαγράφουν τη θέση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς στην ελληνική οικονομία³⁴.

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ				
Έτος	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	Πληθυσμός	Πληθωρισμός*	Ανεργία*
2000	141.247	10.775.627	3,2%	11,4%
2001	152.194	10.835.989	3,4%	10,8%
2002	163.461	10.888.274	3,6%	10,3%
2003	178.905	10.915.770	3,5%	9,7%
2004	193.716	10.940.369	2,9%	10,5%
2005	199.242	10.969.912	3,2%	9,9%
2006	217.862	11.004.716	3,2%	8,9%
2007	232.695	11.036.008	2,9%	8,4%
2008	241.990	11.060.937	4,2%	7,8%
2009	237.534	11.094.745	1,2%	9,6%
2010	224.124	11.119.289	4,7%	12,7%
2011	203.308	11.123.392	3,3%	17,9%
2012	188.381	11.086.406	1,5%	24,4%
2013	179.884	11.003.615	-0,9%	27,5%
2014	177.236	10.926.807	-1,3%	26,5%
2015	176.369	10.858.018	-1,7%	24,9%
2016	174.494	10.783.748	-0,8%	23,5%
2017	176.903	10.768.193	1,1%	21,5%
2018	179.558	10.741.165	0,6%	19,3%
2019	183.250	10.724.599	0,3%	17,3%
2020	165.326	10.718.565	-1,2%	16,3%

(Α.Ε.Π. σε εκατ. €, σε τρέχουσες αγοραίες τιμές) * Μέσο ετήσιο δείκτης

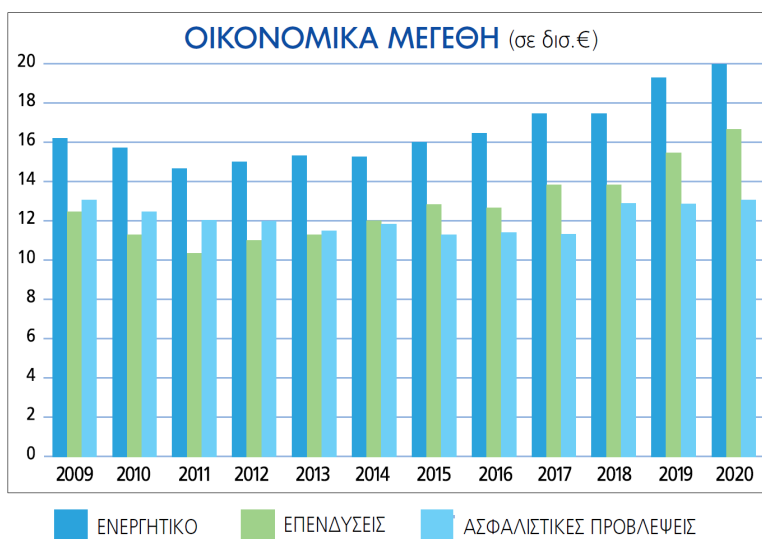
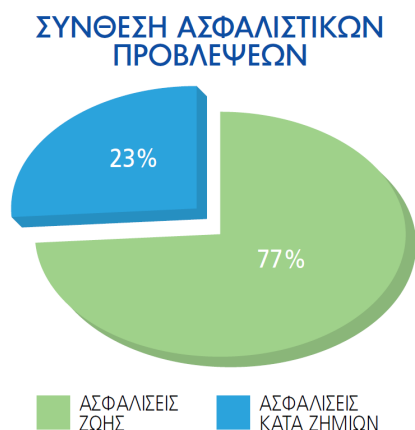
ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ					
Έτος	% Ασφαλίσεων επί του Α.Ε.Π.	% Επενδύσεων επί του Α.Ε.Π.	Κατά Κερατίνη Ζώνη	Ασφάλιστρα Ζημιών	Σύνολο (€)
2000	1,96%	3,98%	124,96	131,58	256,54
2001	1,88%	3,74%	121,63	141,89	263,53
2002	1,93%	3,56%	123,32	166,84	290,16
2003	1,98%	3,87%	135,16	190,12	325,28
2004	2,05%	4,11%	162,05	200,85	362,89
2005	2,16%	4,65%	180,62	211,03	391,64
2006	2,17%	4,80%	211,50	218,33	429,83
2007	2,20%	5,09%	228,35	235,78	464,13
2008	2,15%	4,68%	225,67	245,58	471,25
2009	2,29%	5,28%	226,18	264,87	491,05
2010	2,38%	5,03%	208,47	271,08	479,56
2011	2,45%	5,13%	195,01	253,35	448,36
2012	2,34%	5,85%	174,89	222,89	397,78
2013	2,23%	6,35%	152,79	211,85	364,64
2014	2,24%	6,78%	172,09	190,84	362,93
2015	2,12%	7,30%	165,87	177,77	343,63
2016	2,26%	7,25%	177,24	188,35	365,59
2017	2,24%	7,85%	174,31	194,46	368,77
2018	2,26%	7,72%	174,59	202,47	377,07
2019	2,42%	8,65%	205,04	209,29	414,33
2020	2,62%	10,10%	194,51	210,29	404,80

³² Αλέξανδρος Σαρρηγεωργίου, Πρόεδρος ΕΑΕΕ, Ομιλία στην 116^η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση, 8 Μαρτίου 2022.

³³ Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, «Ετήσια Έκθεση 2021», (2022).

³⁴ Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, Υπηρεσία Μελετών και Στατιστικής, Ασφάλιση Γενικής Αστικής Ευθύνης – Έρευνα Έτους 2020», (2021).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ 2019

Τα ποσά είναι σε δις.€	ΕΛΛΑΔΑ	%	INSURANCE EUROPE (32)
Ασφάλιστρα από πρωτασφαλίσεις	4,44	0,35%	1.254
ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ:			
Ασφαλίσεις Ζωής	2,20	0,32%	696
Ασφαλίσεις Υγείας	0,27	0,18%	149
Ασφαλίσεις Λοιπών Κλάδων Ζημιών	1,97	0,48%	409
Σύνολο Επενδύσεων	16	0,15%	10.433
Πλήθος Εταιριών	54	1,38%	3.906
Πλήθος Απασχολημένων	6.700	0,71%	945.000
ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ (2019)	ΕΛΛΑΔΑ	%	INSURANCE EUROPE (32)
Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα (€)	414	19,81%	2.091
ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ:			
Ασφαλίσεις Ζωής	205	17,63%	1.163
Ασφαλίσεις Υγείας	25	10,29%	248
Ασφαλίσεις Λοιπών Κλάδων Ζημιών	184	27,03%	680
Παραγωγή ασφαλίσεων επί του Α.Ε.Π.	2,42%		7,08%
Επενδύσεις επί του Α.Ε.Π.	8,7%		58,8%
Παρατήρηση: Τα μεγέθη της Insurance Europe για το 2019 προέρχονται από την πλέον πρόσφατη έκδοση «European insurance in figures: 2019 data»			

Πίνακας 5: Έξι αντιπροσωπευτικοί πίνακες στοιχείων της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς.

Οι καλύψεις έναντι κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης παρέχονται από τον Κλάδο Αστικής Ευθύνης, ο οποίος μπορεί να παρέχει σχετικές καλύψεις στο γενικότερο πλαίσιο που ορίζει το Άρθρο 23 του Νόμου 2496/1997³⁵, σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις του Π.Δ. 148/2009, όπως ισχύει (ήτοι το νομοθέτημα με το οποίο ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Οδηγία 2004/35/ΕΚ (ELD)). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην χώρα μας ο καινοτόμος για την

³⁵ Νόμος 2496/1997 (ΦΕΚ 87/Α/16-5-1997), "Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις", Άρθρο 23 Ασφάλιση περιβαλλοντικών ζημιών:

1. Αν δεν συμφωνήθηκε κάτι άλλο, η ασφάλιση περιβαλλοντικής ζημιάς περιλαμβάνει τα έξοδα αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα έξοδα αποκομιδής απορριμμάτων και ερειπίων που προέκυψαν από την επέλευση ασφαλιστικού κινδύνου.
2. Το σφάλισμα καταβάλλεται μόνο έναντι των πράγματι καταβληθέντων εξόδων και μόνο εφόσον η ζημιά προέκυψε από αιφνίδιο και μη αναμενόμενο συμβάν.

εποχή του Νόμος 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» - και πολύ πριν την έλευση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, είχε σαφώς προβλέψει την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει»³⁶.

Η ουσιαστική ενεργοποίηση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς στο πεδίο των περιβαλλοντικών ασφαλίσεων άρχισε περί το έτος 2006 ανταποκρινόμενη στην έλευση του καθεστώτος υποχρεωτικής ασφάλισης για τη διαχείριση, συλλογή και μεταφορά επικίνδυνων αποβλήτων σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις «περί ασφαλιστηρίου συμβολαίου» της περίπτωσης α' της παραγράφου Β.2.3 του Άρθρου 7 της υπ' αριθμ. Η.Π. 13588/725 (Φ.Ε.Κ.383/Β' 28/3/2006) που εν συνεχεία τροποποιήθηκε με το εδάφιο γ' της παραγράφου 1 του Άρθρου 3 της υπ' αριθμ. Η.Π. 8668 (Φ.Ε.Κ.287/Β' 2/3/2007) που εν συνεχεία τροποποιήθηκε με το εδάφιο γ) 2 της παραγράφου 1 του Άρθρου 57 του Ν. 4042 (Φ.Ε.Κ. 24/Α' 13/2/2012), το οποίο πρόσφατα τροποποιήθηκε με το Άρθρο 52 του Νόμου 4819/2021 (Φ.Ε.Κ. 129/Α' 23/7/2021), ενσωματώθηκε στον Νόμο αυτό και ισχύει μέχρι σήμερα.

Επομένως, η ενεργοποίηση της αγοράς προήλθε ιστορικά από τη θέσπιση του υποχρεωτικού πλαισίου χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τα επικίνδυνα απόβλητα, η οποία δημιούργησε τη ζήτηση σχετικών ασφαλιστικών προϊόντων από τις υπαγόμενες στο ανωτέρω καθεστώς, επιχειρηματικές δραστηριότητες. Αυτή η κατάσταση συνεχίζει να ισχύει μέχρι σήμερα – δηλαδή η πλειονότητα των παρεχόμενων ασφαλιστικών καλύψεων αφορά στις υπαγόμενες δραστηριότητες στο ανωτέρω καθεστώς, όπως επιβεβαιώνεται, τόσο από τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία των μελών της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος (ΕΑΕΕ), όσο και από τα αποτελέσματα της ανάλυσης των ερωτηματολογίων που τεκμηριώθηκαν στην Έκθεση Α.2.1 του παρόντος προγράμματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το έτος 2020 και παρά την έλευση του Νόμου 4685/2020 (ΦΕΚ Α' 92 /7.5.2020) με τον οποίο επιβλήθηκε για πρώτη φορά υποχρεωτική ασφάλιση για τη συλλογή – μεταφορά και των μη επικινδύνων αποβλήτων (με ελάχιστο όριο ασφαλιστικής κάλυψης € 100.000), το συνολικό πλήθος συμβολαίων έναντι κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης ανήλθε στο εξαιρετικά χαμηλό οριακό ποσοστό 1% επί του συνόλου των εκδοθέντων ασφαλιστηρίων συμβολαίων του Κλάδου Αστική Ευθύνης.

Στοιχεία παραγωγής και αποζημιώσεων

³⁶ Νόμος 1650/1986 (ΦΕΚ Α-160/16-10-1986), «Για την προστασία του περιβάλλοντος», Άρθρο 29 Αστική ευθύνη:

Οποιοσδήποτε, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προκαλεί ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος ευθύνεται σε αποζημίωση, εκτός αν αποδείξει ότι η ζημιά οφείλεται σε ανώτερη βία ή ότι προήλθε από υπαίτια ενέργεια τρίτου που ενήργησε δολίως.

 ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ	Πλήθος συμβολαίων σε ισχύ	Πλήθος δηλωθεισών ζημιών	Ποσά πληρωθεισών ζημιών (€)	Απόθεμα εκκρεμών ζημιών (€)	Ποσοστό πλήθους συμβολαίων σε ισχύ επί συνόλου καλύψεων Κλάδου Α.Ε. *	Συχνότητα ζημιών επί συνόλου καλύψεων Περιβαλλοντικής Α.Ε.	Μέση ζημία (€)	Μέσο κόστος κάλυψης (€)
2015								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	79	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	-	-
Άλλες καλύψεις (ELD)	135	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	-	-
2016								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	53	0	0,0	0,0	0,05%	0,0%	-	-
Άλλες καλύψεις (ELD)	170	2	0,0	1.003,00	0,2%	1,2%	502	6,0
2017								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	539	1	0,0	600	0,5%	0,2%	600,0	1
Άλλες καλύψεις (ELD)	158	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	-	0,0
2018								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	170	1	0,0	0,0	0,1%	0,6%	0,0	0,0
Άλλες καλύψεις (ELD)	144	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	-	0,0
2019								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	146	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	-	-
Άλλες καλύψεις (ELD)	148	0	0,0	0,0	0,1%	0,0%	0,0	0,0
2020								
Υποχρεωτική κάλυψη αποβλήτων	1.574	0	0,0	0,0	1,0%	0,0%	-	-
Άλλες καλύψεις (ELD)	388	0	0,0	0,0	0,3%	0,0%	-	-

* Γενική, Προϊόντος, Επαγγελματική, Ευθύνη στελεχών διοίκησης, Κλινικές δοκιμές, IT-Cyber, Περιβαλλοντική

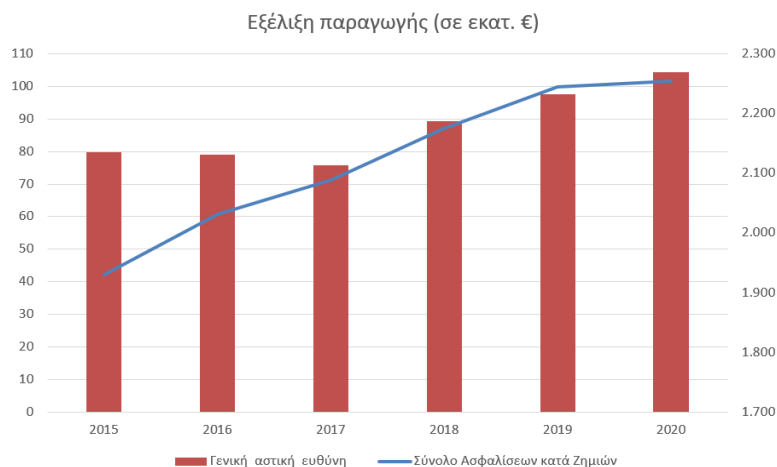
Πίνακας 6: Στοιχεία παραγωγής και αποζημιώσεων συμβολαίων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης (Στατιστικά δελτία Ασφάλισης Γενικής Αστικής Ευθύνης της ΕΑΕΕ ετών 2015-2020)

Σχήμα 3: Εξέλιξη παραγωγής επί πλήθους συμβολαίων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης (Στατιστικά δελτία Ασφάλισης Γενικής Αστικής Ευθύνης της ΕΑΕΕ ετών 2015-2020)

Αντιστοίχως από πλευράς παραγωγής ασφαλιστρών, λαμβανομένου υπόψη του εξαιρετικά χαμηλού πλήθους των συμβολαίων περιβαλλοντικής ευθύνης, η συμμετοχή του χαρτοφυλακίου αυτού εκτιμάται ως εξαιρετικά χαμηλή – όπως χαμηλή είναι και η συνολική συμμετοχή του Κλάδου Αστικής Ευθύνης - στην παραγωγή επί συνόλου του χαρτοφυλακίου Ασφαλίσεων έναντι ζημιών (4,63% για το έτος το 2020). Η χαμηλή παραγωγική εικόνα για τις

ασφαλίσεις περιβαλλοντικών ευθυνών, επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα της ανάλυσης των ερωτηματολογίων που τεκμηριώθηκαν στην Έκθεση Α.2.1 του παρόντος προγράμματος.

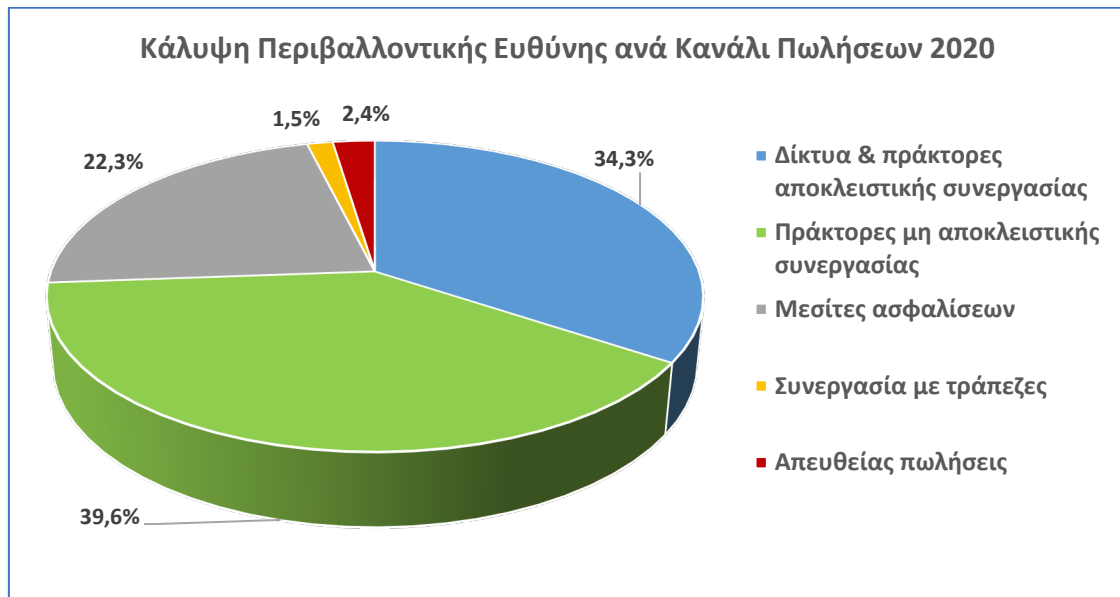
(€)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Σύνολο Ασφαλίσεων κατά Ζημιών	1.930.206.222	2.031.073.918	2.088.678.885	2.174.811.907	2.244.559.582	2.254.054.609
Γενική Αστική Ευθύνη	79.780.958	79.132.097	75.872.163	89.288.702	97.653.714	104.269.235

Σχήμα 4: Εξέλιξη παραγωγής χαρτοφυλακίου Γενικής Αστικής Ευθύνης σε σχέση με το σύνολο Ασφαλίσεων κατά Ζημιών για τα έτη 2015-2020

Η κατανομή της παραγωγής ασφαλίσεων για τις ασφαλίσεις περιβαλλοντικών ευθυνών απεικονίζεται στον κατωτέρω Πίνακα 7 για τα έτη (2015 – 2020), από τον οποίον προκύπτει ότι προέρχεται κυρίως από τα κανάλια της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης. Στο Σχήμα 5, για το έτος 2020 απεικονίζεται και σχηματικά η εικόνα αυτή.

Κατανομή παραγωγής καλύψεων Περιβαλλοντικής Ευθύνης ανά κανάλι διαμεσολάβησης						
	Δίκτυα & πράκτορες (αποκλειστική συνεργασία)	Πράκτορες (μη αποκλειστική συνεργασία)	Μεσίτες ασφαλίσεων	Συνεργασία με τράπεζες (bancassurance)	Απευθείας πωλήσεις	Διαμεσολαβητές δευτερεύουσας δραστηριότητας
2015	1,3%	98,7%		0,0%	0,0%	-
2016	0,0%	87,1%		0,0%	12,9%	-
2017	2,3%	87,8%		0,9%	8,9%	-
2018	1,0%	96,1%		0,6%	2,2%	-
2019	51,3%	38,0%	3,0%	0,7%	7,0%	0,0%
2020	34,3%	39,6%	22,3%	1,5%	2,4%	0,0%

Πίνακας 7: Στοιχεία κατανομής παραγωγής ανά κανάλι πωλήσεων συμβολαίων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης (Στατιστικά δελτία Ασφάλισης Γενικής Αστικής Ευθύνης της ΕΑΕΕ ετών 2015-2020)

Σχήμα 5: Κάλυψη αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης ανά κανάλι πωλήσεων έτους 2020

Η Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος (ΕΑΕΕ), πηγή των στατιστικών στοιχείων της παρούσας ενότητας (www.eaee.gr), είναι θεσμικό όργανο εκπροσώπησης των ασφαλιστικών εταιριών στην Ελλάδα, αριθμεί 47 μέλη που προσφέρουν όλο το φάσμα των σύγχρονων ασφαλιστικών προϊόντων και αντιπροσωπεύουν πάνω από το 95% της παραγωγής ασφαλίσεων στην ελληνική αγορά. Μέσω των οργάνων και τεχνικών επιτροπών οι οποίες απαρτίζονται από στελέχη της ασφαλιστικής αγοράς, έχει ενεργοποιηθεί από το 2007 στο ζήτημα των ασφαλίσεων περιβαλλοντικής ευθύνης στα εξής πεδία:

- Δημιουργία ειδικής Ομάδας Εργασίας για την Περιβαλλοντική Ευθύνη.
- Ενημέρωση μελών αναφορικά με τις θεσμικές εξελίξεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη & διοργάνωση ημερίδων.
- Εκπροσώπηση του ασφαλιστικού κλάδου σε κατά καιρούς διαβουλεύσεις με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας αναφορικά με ζητήματα που αφορούν σε θέματα χρηματοοικονομικής ασφάλειας.
- Εκπροσώπηση της χώρας στην Ομάδα Εργασίας για την Περιβαλλοντική Ευθύνη του πανευρωπαϊκού συλλογικού φορέα Insurance Europe.
- Συγκρότηση και κατάθεση θέσεων του ασφαλιστικού κλάδου σε σχετικά νομοσχέδια.

3.2 Ανασκόπηση προκλήσεων και προοπτικών για την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης στην ελληνική ασφαλιστική αγορά

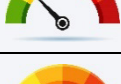

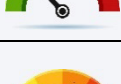

Με στόχο τη διευκόλυνση εξαγωγής συμπερασμάτων αναφορικά με την παρούσα κατάσταση της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς και με βάση την εκτενή ανάλυση των αποτελεσμάτων της διεξαχθείσας έρευνας που τεκμηριώνεται στην Έκθεση Α.2.1. του παρόντος προγράμματος, στους παρακάτω τρεις πίνακες επιχειρείται μια αξιολογική απεικόνιση του επιπέδου προόδου ή της κατάστασης της αγοράς (αναλόγως του ζητήματος) σε σχέση με τα καίρια επίκαιρα ζητήματα που αφορούν στο πεδίο των περιβαλλοντικών ασφαλίσεων.

Η αξιολογική εκτίμηση για κάθε ζήτημα απεικονίζεται με την χρήση των παρακάτω δεικτών που επεξηγούνται κατά περίπτωση ως εξής:

Δείκτης	Επίπεδο προόδου ζητήματος / κατάσταση αγοράς
	Εξαιρετικά θετικό / πολύ ικανοποιητικό / υψηλό / εύκολο
	Θετικό / ικανοποιητικό / επιτεύξιμο
	Μέτρια ικανοποιητικό με θετική προοπτική / δύσκολο αλλά επιτεύξιμο
	Μέτρια ικανοποιητικό με αρνητική προοπτική / δύσκολα επιτεύξιμο
	Μη ικανοποιητικό / δύσκολα ανατρέψιμο / πολύ δύσκολο
	Εξαιρετικά αρνητικό / ενέχει κίνδυνο / αδύνατο / μηδενικό

Ασφαλιστικές επιχειρήσεις		
Ζήτημα	Επίπεδο προόδου / κατάσταση αγοράς	Αξιολόγηση κατάστασης προόδου (παραπομπή στις σελίδες της Έκθεσης Α.2.1)
1. Παρούσα κατάσταση αγοράς		
1.1 Εκτίμηση προοπτικής ανάπτυξης του πεδίου ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης την επόμενη 5ετία		39-40
1.2 Παροχή καλύψεων έναντι περιβαλλοντικής ζημιάς στην ελληνική αγορά, σήμερα		40
1.3 Αξιολόγηση έλλειψης ενδιαφέροντος ανάπτυξης προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης		40
2. Επίπεδο ενημέρωσης αναφορικά με το καθεστώς της περιβαλλοντικής ευθύνης		

2.1	Γνώση της διαδικασίας απόδοσης περιβαλλοντικής ευθύνης		41-42
2.2	Γνώση και παρακολούθηση της περιβαλλοντικής και αδειοδοτικής νομοθεσίας που αφορά στο πελατειακό δυναμικό		42
2.3	Παρακολούθηση των θεσμικών εξελίξεων στην Ελλάδα και Ευρώπη για την περιβαλλοντική ευθύνη		42-43
3. Δυνατότητα εκτίμησης και αποτίμησης του περιβαλλοντικού κινδύνου			
3.1	Δυνατότητα εκτίμησης των κύριων αιτίων πρόκλησης περιβαλλοντικού συμβάντος		57
3.2	Δυνατότητα εκτίμησης των επιπτώσεων ενός περιβαλλοντικού συμβάντος		57
3.3	Δυνατότητα γενικής αποτίμησης του αναμενόμενου κόστους αποκατάστασης μιας ενδεχόμενης ζημιάς στο περιβάλλον		58
4. Ποικιλότητα και εύρος προσφερόμενων προϊόντων στην αγορά			
4.1	Ποικιλότητα προϊόντικών λύσεων		43
4.2	Ευρύτητα πεδίων κάλυψης		43-44
4.3	Εύρος έκτασης κάλυψης (πρωτογενής / συμπληρωματική / αντισταθμιστική αποκατάσταση)		44
4.4	Εύρος προσφερόμενων χρηματικών ορίων ασφαλιστικής κάλυψης		45
5. Ετοιμότητα και εμπειρία διαχείρισης προϊόντων περιβαλλοντικής ευθύνης στην ασφαλιστική επιχείρηση			
5.1	Επίπεδο ετοιμότητας διαχείρισης σε σχέση με τη δομή των προσφερόμενων συμβολαίων		45
5.2	Επίπεδο ετοιμότητας διαχείρισης σε σχέση με τη διαδικασία αξιολόγησης/τοποθέτησης/ανάληψης κινδύνου		46
5.3	Επίπεδο ετοιμότητας αξιολόγησης κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στο έδαφος		46-47
5.4	Επίπεδο ετοιμότητας αξιολόγησης κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στα ύδατα		47
5.5	Επίπεδο ετοιμότητας αξιολόγησης κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στα προστατευόμενα είδη και στους φυσικούς οικοτόπους		47
5.6	Εφαρμοζόμενα κριτήρια αξιολόγησης του περιβαλλοντικού κινδύνου		48
5.7	Μέθοδος τιμολόγησης του περιβαλλοντικού κινδύνου		49
5.8	Σημαντικότητα της επιρροής του ανταγωνισμού στην τιμολόγηση του περιβαλλοντικού κινδύνου		49

5.9	Χρήση υπηρεσιών πραγματογνώμονα/εκτιμητή περιβαλλοντικού κινδύνου κατά τη διαδικασία αξιολόγησης		49-50
6. Εμπειρία από την αντασφαλιστική αγορά για την περιβαλλοντική ευθύνη			
6.1	Χρήση αντασφάλισης στην τοποθέτηση περιβαλλοντικών κινδύνων		50
6.2	Αξιολόγηση ενδιαφέροντος της αντασφαλιστικής αγοράς για την παροχή κάλυψης στην Ελλάδα		50
6.3	Αξιολόγηση περιεχομένου προσφερόμενων καλύψεων και όρων της αντασφαλιστικής αφοράς για κινδύνους στην Ελλάδα		51
7. Εμπειρία συνεργασίας με την αγορά της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης			
7.1	Επίπεδο ενδιαφέροντος των συνεργατών (διαμεσολαβητών) σε σχέση με την προώθηση προϊόντων ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης		51
7.2	Γνώμη για τη δυνατότητα ανάπτυξης της παραγωγής από τα δίκτυα πωλήσεων (διαμεσολαβητές)		51-52
8. Εμπειρία από την πελατειακή αγορά (επιχειρήσεις) για την περιβαλλοντική ευθύνη			
8.1	Αξιολόγηση του επιπέδου ενδιαφέροντος των επιχειρήσεων / πελατών σε σχέση με την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης		52
8.2	Αξιολόγηση της πρόθεσης ασφάλισης των επιχειρήσεων / πελατών για την περιβαλλοντική ευθύνη		52
8.3	Ποσοστό επιτυχίας στην έκδοση ασφαλιστηρίων συμβολαίων (conversion rate)		53
9. Εμπειρία από τη διαχείριση απαιτήσεων (ζημιών) περιβαλλοντικής ευθύνης			
9.1	Εμπειρία διαχείρισης περιπτώσεων απαιτήσεων από συμβόλαια αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης		53-54
10. Αξιολόγηση του υποχρεωτικού καθεστώτος χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την περιβαλλοντική ευθύνη			
10.1	Αξιολόγηση της επίπτωσης στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης		54
10.2	Αξιολόγηση της επίπτωσης στον κλάδο της ασφάλισης από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης		55
10.3	Αξιολόγηση της επίπτωσης στην ελληνική οικονομία από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης		55
10.4	Αποδοχή του καθεστώτος υποχρεωτικότητας για την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης σε σχέση με ένα ελεύθερο καθεστώς ασφάλισης στην Ελλάδα		55-56
10.5	Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια των νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη διαχείριση / συλλογή - μεταφορά επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		56
10.6	Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη συλλογή -μεταφορά μη επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		56-57

11. Υποστήριξη του κράτους στην ανάπτυξη της αγοράς περιβαλλοντικής ευθύνης			
11.1	Γνώμη αναφορικά με το πως το κράτος θα μπορούσε να υποστηρίξει την ανάπτυξη της αγοράς ασφάλισης έναντι των κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης		58
12. Χρηματοοικονομική ασφάλεια για τον περιβαλλοντικό κίνδυνο και την κλιματική αλλαγή			
12.1	Αξιολόγηση επιπέδου ωρίμανσης / προετοιμασίας αναφορικά με την επίταση φυσικών φαινομένων που προέρχονται από την κλιματική αλλαγή		59
12.2	Γνώμη αναφορικά με την ενδεχόμενη αλλαγή στάσης στην τοποθέτηση έναντι περιβαλλοντικών κινδύνων στην περίπτωση που ληφθούν μέτρα λαμβάνοντας υπόψη ενδεχόμενη επίταση φυσικών κινδύνων από την κλιματική αλλαγή		60
12.3	Γνώμη αναφορικά με το αν οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής θα μπορούσαν να επιφέρουν επιπρόσθετα και περιβαλλοντικό συμβάν		60
12.4	Εκτίμηση περιβαλλοντικής επίπτωσης από την επίταση φυσικών κινδύνων από την κλιματική αλλαγή κλιματικής αλλαγής		60

Πίνακας 8: Συνοπτική αξιολογική απεικόνιση κομβικών ζητημάτων για την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης - ασφαλιστικές επιχειρήσεις

Ασφαλιστικοί διαμεσολαβητές			
Ζήτημα	Επίπεδο προόδου / κατάσταση αγοράς	Αξιολόγηση κατάστασης προόδου (παραπομπή στις σελίδες της Έκθεσης Α.2.1)	
1. Παρούσα κατάσταση αγοράς			
1.1	Εκτίμηση προοπτικής ανάπτυξης του πεδίου ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης την επόμενη 5ετία		62-63
1.2	Παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης προϊόντων περιβαλλοντικής ευθύνης στην ελληνική αγορά, σήμερα		66
1.3	Αξιολόγηση έλλειψης ενδιαφέροντος ανάπτυξης προϊόντων αστικής περιβαλλοντικής ευθύνης		66-67
2. Επίπεδο ενημέρωσης αναφορικά με το καθεστώς της περιβαλλοντικής ευθύνης			
2.1	Γνώση της διαδικασίας απόδοσης περιβαλλοντικής ευθύνης		67
2.2	Γνώση και παρακολούθηση της περιβαλλοντικής και αδειοδοτικής νομοθεσίας που αφορά στο πελατειακό δυναμικό		68
2.3	Παρακολούθηση των θεσμικών εξελίξεων στην Ελλάδα και Ευρώπη για την περιβαλλοντική ευθύνη		69
3. Δυνατότητα εκτίμησης και αποτίμησης του περιβαλλοντικού κινδύνου			

3.1	Δυνατότητα εκτίμησης των κύριων αιτίων πρόκλησης περιβαλλοντικού συμβάντος		82
3.2	Δυνατότητα εκτίμησης των επιπτώσεων ενός περιβαλλοντικού συμβάντος		82
3.3	Δυνατότητα γενικής αποτίμησης του αναμενόμενου κόστους αποκατάστασης μιας ενδεχόμενης ζημιάς στο περιβάλλον		83
4. Ποικιλότητα και εύρος προσφερόμενων προϊόντων στην αγορά			
4.1	Ποικιλότητα προϊόντικών λύσεων προς διαμεσολάβηση		70
4.2	Ευρύτητα πεδίων κάλυψης		70
4.3	Εύρος έκτασης κάλυψης (πρωτογενής / συμπληρωματική / αντισταθμιστική αποκατάσταση)		71
5. Ετοιμότητα και εμπειρία διαχείρισης προϊόντων περιβαλλοντικής ευθύνης στην ασφαλιστική διαμεσολάβηση			
5.1	Επίπεδο ετοιμότητας διαχείρισης αιτημάτων σε σχέση με τη γνώση του αντικειμένου		71
5.2	Γνώμη αναφορικά με την ευκολία αξιολόγησης επιχειρηματικού κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στο έδαφος		72
5.3	Γνώμη αναφορικά με την ευκολία αξιολόγησης επιχειρηματικού κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στα ύδατα		72
5.4	Γνώμη αναφορικά με την ευκολία αξιολόγησης επιχειρηματικού κινδύνου σε σχέση με περιβαλλοντική ζημία στα προστατευόμενα είδη και στους φυσικούς οικοτόπους		73
6. Εμπειρία από την ασφαλιστική αγορά για την περιβαλλοντική ευθύνη			
6.1	Γνώμη αναφορικά με το επίπεδο ωριμότητας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων σε σχέση με τη δομή των προσφερόμενων συμβολαίων (π.χ. τεχνογνωσία, εξειδίκευση όρων, σύνδεση με τη νομοθεσία, καλύψεις)		74-75
6.2	Γνώμη αναφορικά με τη σημαντικότητα της επιρροής του ανταγωνισμού στην τιμολόγηση του περιβαλλοντικού κινδύνου		74
7. Γνώμη για την αντασφαλιστική αγορά για την περιβαλλοντική ευθύνη			
7.1	Γνώμη αναφορικά με το επίπεδο ωριμότητας των αντασφαλιστικών επιχειρήσεων σε σχέση με τη γνώση του αντικειμένου		75-76
7.2	Γνώμη αναφορικά με το επίπεδο τοποθέτησης περιβαλλοντικών κινδύνων με χρήση αντασφάλισης		76-77
7.3	Γνώμη αναφορικά με το ενδιαφέρον της αντασφαλιστικής αγοράς στην παροχή καλύψεων περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ελλάδα		77
7.4	Αξιολόγηση περιεχομένου προσφερόμενων καλύψεων και όρων της αντασφαλιστικής αγοράς για κινδύνους στην Ελλάδα		77-78
8. Εμπειρία από την αγορά της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης			

8.1	Επίπεδο ενδιαφέροντος των συνεργατών (διαμεσολαβητών) της επιχείρησης ασφαλιστικής διαμεσολάβησης σε σχέση με την προώθηση προϊόντων ασφάλισης περιβαλλοντικής ευθύνης		79
9. Εμπειρία από την πελατειακή αγορά (επιχειρήσεις) για την περιβαλλοντική ευθύνη			
9.1	Αξιολόγηση του επιπέδου ενδιαφέροντος των επιχειρήσεων / πελατών σε σχέση με την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης		79-80
9.2	Αξιολόγηση της πρόθεσης ασφάλισης των επιχειρήσεων / πελατών για την περιβαλλοντική ευθύνη		80
9.3	Ποσοστό επιτυχίας στην έκδοση ασφαλιστηρίων συμβολαίων (conversion rate)		81
10. Αξιολόγηση του υποχρεωτικού καθεστώτος χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την περιβαλλοντική ευθύνη			
10.1	Αξιολόγηση της επίπτωσης στις επιχειρήσεις ασφαλιστικής διαμεσολάβησης από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης των επιχειρήσεων		85
10.2	Αξιολόγηση της επίπτωσης στον κλάδο της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης των επιχειρήσεων		86
10.3	Αξιολόγηση της επίπτωσης στην ελληνική οικονομία από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης των επιχειρήσεων		86-87
10.4	Αποδοχή του καθεστώτος υποχρεωτικότητας για την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης σε σχέση με ένα ελεύθερο καθεστώς ασφάλισης στην Ελλάδα		88
10.5	Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια των νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη διαχείριση / συλλογή - μεταφορά επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		88-89
10.6	Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη συλλογή -μεταφορά μη επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		88-89
11. Υποστήριξη του κράτους στην ανάπτυξη της αγοράς περιβαλλοντικής ευθύνης			
11.1	Γνώμη αναφορικά με το πως το κράτος θα μπορούσε να υποστηρίξει την ανάπτυξη της αγοράς ασφάλισης έναντι των κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης		89-90
12. Χρηματοοικονομική ασφάλεια για τον περιβαλλοντικό κίνδυνο και την κλιματική αλλαγή			
12.1	Αξιολόγηση επιπέδου ωρίμανσης / προετοιμασίας της επιχείρησης ασφαλιστικής διαμεσολάβησης αναφορικά με την επίταση φυσικών φαινομένων που προέρχονται από την κλιματική αλλαγή		90-91
12.2	Γνώμη αναφορικά με την ενδεχόμενη αλλαγή τακτικής στη διαδικασία ασφαλιστικής διαμεσολάβησης στην περίπτωση που ληφθούν μέτρα λαμβάνοντας υπόψη ενδεχόμενη επίταση φυσικών κινδύνων από την κλιματική αλλαγή		91
12.3	Γνώμη αναφορικά με το αν οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής θα μπορούσαν να επιφέρουν επιπρόσθετα και περιβαλλοντικό συμβάν		92
12.4	Εκτίμηση περιβαλλοντικής επίπτωσης από την επίταση φυσικών κινδύνων από την κλιματική αλλαγή κλιματικής αλλαγής		92

Πίνακας 9: Συνοπτική αξιολογική απεικόνιση κομβικών ζητημάτων για την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης – ασφαλιστικοί διαμεσολαβητές

Φορείς εκμετάλλευσης (επιχειρήσεις)	Επίπεδο προόδου / κατάσταση αγοράς	Αξιολόγηση κατάστασης προόδου (παραπομπή στις σελίδες της Έκθεσης Α.2.1)
1. Επίπεδο ενημέρωσης αναφορικά με το καθεστώς της περιβαλλοντικής ευθύνης		
1.1 Γνώση της νομοθεσίας για την απόδοση της περιβαλλοντικής ευθύνης		26-27
2. Δυνατότητα εκτίμησης και αποτίμησης του περιβαλλοντικού κινδύνου		
2.1 Παρακολούθηση των περιβαλλοντικών πτυχών και επιπτώσεων από τη λειτουργία της επιχείρησης		23-24
2.2 Δυνατότητα εκτίμησης των κύριων αιτιών πρόκλησης περιβαλλοντικού συμβάντος		19-20
2.3 Δυνατότητα εκτίμησης των επιπτώσεων ενός περιβαλλοντικού συμβάντος		20
2.4 Δυνατότητα γενικής αποτίμησης του αναμενόμενου κόστους αποκατάστασης μιας ενδεχόμενης ζημιάς στο περιβάλλον		20
2.5 Δυνατότητα επιτυχούς αντιμετώπισης των επιπτώσεων ενός περιβαλλοντικού συμβάντος		19
3. Χρήση προϊόντος χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τον περιβαλλοντικό κίνδυνο		
3.1 Χρήση προϊόντος χρηματοοικονομικής ασφάλειας, σήμερα		27
3.2 Πρόθεση χρήσης προϊόντος χρηματοοικονομικής ασφάλειας		28
3.3 Λόγοι μη πρόθεσης χρήσης προϊόντος χρηματοοικονομικής ασφάλειας		28
4. Αξιολόγηση του υποχρεωτικού καθεστώτος χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την περιβαλλοντική ευθύνη		
4.1 Αξιολόγηση της επίπτωσης στις επιχειρήσεις από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης		31
4.2 Αξιολόγηση της επίπτωσης στον επιχειρηματικό κλάδο από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης		31-32
4.3 Αξιολόγηση της επίπτωσης στην ελληνική οικονομία από την υποχρεωτική χρήση μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης των επιχειρήσεων		32
4.4 Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια των νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη		33

διαχείριση / συλλογή - μεταφορά επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		
4.5 Γνώμη αναφορικά με την επάρκεια νομοθετημένων ελάχιστων ορίων ασφάλισης στην υποχρεωτική ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης για τη συλλογή - μεταφορά μη επικινδύνων αποβλήτων σε σχέση με το ύψος ενός ενδεχόμενου περιβαλλοντικού συμβάντος		34
4.6 Γνώμη αναφορικά με το ενδεχόμενο χρήσης προϊόντος χρηματοοικονομικής ασφάλειας στην περίπτωση μη υποχρεωτικότητας		33-34
5. Χρηματοοικονομική ασφάλεια για τον περιβαλλοντικό κίνδυνο και την κλιματική αλλαγή		
5.1 Εκτίμηση ευαλωτότητας σε κίνδυνο από τυχόν επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (π.χ. ακραία καιρικά φαινόμενα)		23-24
5.2 Αξιολόγηση επιπέδου ωρίμανσης / προετοιμασίας αναφορικά με την επίταση φυσικών φαινομένων που προέρχονται από την κλιματική αλλαγή		35-36
5.3 Απάντηση για το αν η επιχείρηση έχει λάβει μέτρα προστασίας από τυχόν επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής;		35-36
5.4 Γνώμη αναφορικά με το αν οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής θα μπορούσαν να επιφέρουν επιπρόσθετα και περιβαλλοντικό συμβάν		35
5.5 Εκτίμηση περιβαλλοντικής επίπτωσης από την επίταση φυσικών κινδύνων από την κλιματική αλλαγή		36-37

Πίνακας 10: Συνοπτική αξιολογική απεικόνιση κομβικών ζητημάτων για την ασφάλιση περιβαλλοντικής ευθύνης – φορείς εκμετάλλευσης (επιχειρήσεις)

Δεδομένης της εικόνας, του μεγέθους αλλά και των συνθηκών εξαιρετικά περιορισμένης ζήτησης ασφαλιστικών προϊόντων έναντι κινδύνων περιβαλλοντικής ευθύνης, η εικόνα αξιολόγησης της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως επαρκής, με προοπτικές ανάπτυξης στο εν λόγω πεδίο ασφάλισης, υπό την αναγκαία ωστόσο προϋπόθεση της αύξησης της ζήτησης των προϊόντων από τους φορείς εκμετάλλευσης.

Τα ανωτέρω αποτελέσματα επιβεβαιώνουν – και στην περίπτωση της ελληνικής πραγματικότητας – την αναγκαιότητα ανάληψης περαιτέρω πρωτοβουλιών στους τομείς δράσης που καταγράφηκαν στον Κεφ. 2.4 της παρούσας Έκθεσης.

Βιβλιογραφία

- 1 Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, «Ετήσια Έκθεση 2021», (2022).
<http://www1.eaee.gr/sites/default/files/annualreport2021.pdf>
- 2 Insurance Europe aisbl, "Annual Report 2020-2021", (2021).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/2340/annual-report-2020-2021/>
- 3 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ «Κατευθυντήριες γραμμές που παρέχουν μια κοινή ερμηνεία του όρου «περιβαλλοντική ζημία» που ορίζεται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας», (2021/C 118/01), (2021).
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC0407\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC0407(01)&from=EN)
- 4 Höpke, Doris, "Reinsurance market dynamics – The insurance industry's role beyond risk transfer", Virtual Baden-Baden 2021 media breakfast, (2021).
https://www.munichre.com/content/dam/munichre/mrwebsiteslaunches/media-release/20211014-presentation.pdf/jcr_content/renditions/original.media_file.download_attachment.file/20211014-presentation.pdf
- 5 Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, «Ειδική έκθεση 12/2021: Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»: Ασυνεπής η εφαρμογή της στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ για το περιβάλλον», ISBN 978-92-847-6269-9, (2021).
<https://www.eca.europa.eu/el/Pages/DocItem.aspx?did=58811>
- 6 Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, Υπηρεσία Μελετών και Στατιστικής, Ασφάλιση Γενικής Αστικής Ευθύνης – Έρευνα Έτους 2020», (2021).
http://www1.eaee.gr/sites/default/files/annual_stat_report_2020_gr.pdf
- 7 Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος, Υπηρεσία Μελετών και Στατιστικής, Ετήσια Στατιστική Έκθεση «Η Ιδιωτική Ασφάλιση στην Ελλάδα 2020», (2021).
http://www1.eaee.gr/sites/default/files/Review_GCL_insurance_2020.pdf
- 8 European Commission, "ELD Multi-Annual Rolling Work Programme (MARWP) for the period 2021-24 - MAKING THE ENVIRONMENTAL LIABILITY DIRECTIVE MORE FIT FOR PURPOSE", Version: 18 November 2020.
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eld_mawp-approved.pdf
- 9 Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, "Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive" Final Report, European Commission (2020).
https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/Final_report.pdf
- 10 Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, "Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive" ANNEX I Greece, European Commission (2020).
https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/Annex-I_Greece.pdf
- 11 Fogleman, Valerie, Stevens & Bolton LLP, Cardiff University School of Law and Politics, "Improving financial security in the context of the Environmental Liability Directive" Environmental Insurance: Availability and Demand, European Commission (2020).
https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/Final_report.pdf
- 12 United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEPFI) - Principles for Sustainable Insurance Initiative (PSI), "Managing environmental, social and governance risks in non-life insurance business", (2020).

<https://www.unepfi.org/psi/managing-environmental-social-and-governance-risks-in-non-life-insurance-business/>

- 13 Milieu Consulting, Deloitte, Bilbomática, “Implementation of the Environmental Liability Directive – Greece – Country fiche 2019”, European Commission – DG Environment, Service Contract number: 07.0203/2017/771706/SER/ENV.E.4 (2019).
<https://circabc.europa.eu/ui/group/cafdbfbb-a3b9-42d8-b3c9-05e8f2c6a6fe/library/9f7a8363-3f28-498d-b02e-cf1af78a6173/details>
- 14 Bank for International Settlements, Basel Committee on Banking Supervision, “The Basel Framework”, (2017).
https://www.bis.org/basel_framework/index.htm?m=3_14_697
- 15 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, “Εφαρμογή της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη - Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2017 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας”, (2016/2251(INI)), P8_TA(2017)0414, (2016).
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2017/10-26/0414/P8_TA\(2017\)0414_EL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2017/10-26/0414/P8_TA(2017)0414_EL.pdf)
- 16 eftec et al, Εισήγηση με τίτλο: “Environmental Liability Directive – Financial Security around Europe”, Εκπαιδευτικό σεμινάριο ΣΥ.Γ.Α.ΠΕ.Ζ. για την περιβαλλοντική ευθύνη (ELD Training Event), 29-30/11/2016.
- 17 Insurance Europe aisbl, Briefing note “Survey of environmental liability insurance developments”, (2014).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/489/survey-of-environmental-liability-insurance-developments/>
- 18 BIO Intelligence Service & Stevens & Bolton LLP, “ELD Effectiveness: Scope and Exceptions”, Technical Report – 2014 – 2087, Final Report, European Commission – DG Environment, Service Contract number: ENV/A.1/ETU/2013/0038rl, ISBN: 978-92-79-35536-3, (2014).
- 19 Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL) & United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), “Stability and Sustainability in Banking Reform: Are Environmental Risks Missing in Basel III?”, (2014).
<http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/StabilitySustainability.pdf>
- 20 Insurance Europe aisbl, “Insurance Europe response to the European Commission's Green Paper on Insurance of Natural and Man-made Disasters”, (2013).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/2078/european-commission-039-s-green-paper-on-insurance-of-natural-and-man-made-disasters/>
- 21 Insurance Europe aisbl, “How insurance works”, (2012).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/729/how-insurance-works/>
- 22 Insurance Europe aisbl, “KEY MESSAGES ON OFFSHORE OIL LIABILITIES AND FINANCIAL SECURITY”, (2012).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/2177/key-messages-on-offshore-oil-liabilities/>
- 23 Insurance Europe aisbl, “Insurance Europe comments on the BioIS study on feasibility of creating an EU industrial accident fund”, (2012).
<https://www.insuranceeurope.eu/publications/2117/biois-study-on-feasibility-of-creating-an-eu-industrial-accident-fund/>

- 24 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ δυνάμει του άρθρου 14 παράγραφος 2 της οδηγίας 2004/35/ΕΚ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, COM(2010) 581 τελικό, (2010).
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0581&from=EN>
- 25 Insurance Europe aisbl, "Navigating the Environmental Liability Directive - A practical guide for insurance underwriters and claims handlers", (2009).
- 26 United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEPFI), "The global state of sustainable insurance - Understanding and integrating environmental, social and governance factors in insurance", (2009).
<https://www.unepfi.org/psi/the-global-state-of-sustainable-insurance-understanding-and-integrating-environmental-social-and-governance-factors-in-insurance/>
- 27 BIO Intelligence Service, "Study on the Implementation Effectiveness of the Environmental Liability Directive (ELD) and related Financial Security Issues", Final Report, European Commission – DG Environment, Contract Reference: 070307/2008/516353/ETU/G.1, (2009).
https://ec.europa.eu/environment/enveco/others/pdf/implementation_efficiency.pdf
- 28 Insurance Europe aisbl, "The Environmental Liability Directive - Enhancing Sustainable Insurance Solutions", (2008).
- 29 BIO Intelligence Service & WSP Environmental, "Financial Security in Environmental Liability Directive", Final Report, European Commission – DG Environment, Contract Reference: 070307/2007/485399/G.1, (2008).
https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/eld_report.pdf
- 30 Schubert Mathias, General Re Corporation, "The Environmental Liability Directive - A challenge for the Insurance Industry", (2008).
- 31 United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEPFI), "Insuring for Sustainability - Why and how the leaders are doing it", (2007).
<https://www.unepfi.org/psi/insuring-for-sustainability-why-and-how-the-leaders-are-doing-it/>
- 32 Büsenhart Jurg et al., Swiss Reinsurance Company, "Insuring environmental damage in the European Union", (2007).
- 33 Insurance Europe aisbl, "CEA White Paper on insurability of Environmental Liability", (2007).
- 34 Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft, "New environmental liability", Topics 2/2006 pp. 16-29, (2006).
- 35 Büsenhart Jurg & Baumann Pascal, Swiss Reinsurance Company, "The insurability of ecological damage", (2003).
- 36 Ελληνική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2003, «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων: "Στρατηγική της Λισαβόνας" - Απολογισμός της Ελληνικής Προεδρίας», (2003).
<http://hdl.handle.net/11649/14409>
- 37 Νόμος 2496/1997 (ΦΕΚ 87/Α/16-5-1997), "Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις".
- 38 Νόμος 1650/1986 (ΦΕΚ Α-160/16-10-1986), «Για την προστασία του περιβάλλοντος».

Επικοινωνήστε μαζί μας

Email: lifeprofile@prv.ypeka.gr

Τηλ: 2131513277

<https://life-profile.gr/>

Το έργο LIFE PROFILE (LIFE19 GIE/GR/001127) Promote financial instruments for liability on environment συγχρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το έργο LIFE PROFILE (LIFE19 GIE/GR/001127) Promote financial instruments for liability on environment συγχρηματοδοτείται από το Πράσινο Ταμείο.